

Euharistijska kateheza prvopričesnika

Sitaš, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:741188>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

VALENTINA SITAŠ

EUHARISTIJSKA KATEHEZA
PRVOPRIČESNIKA

Diplomski rad

Split, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

VALENTINA SITAŠ

EUHARISTIJSKA KATEHEZA
PRVOPRIČESNIKA

DIPLOMSKI RAD

kod prof. dr. sc. Jadranka Garmaz

Split, 2023.

SADRŽAJ

UVOD	5
1. Euharistija – središte života	6
1.1. Sakrament ljubavi – euharistijski misterij	6
1.1.1. Teološki temelji euharistije	6
1.1.2. Sakramentalna struktura euharistijskog slavlja	8
1.1.3. Razlog odlaska na euharistiju	9
1.2. Sakramentalni pogled na euharistiju	10
1.2.1. Znak i simbol	10
1.2.2. Riječi i geste	11
1.2.3. Susret s Kristom u Crkvi	12
1.3. Euharistija – središte života	13
1.3.1. Kristova prisutnost u euharistiji	13
1.3.2. Euharistija – središte Crkve	14
1.3.3. Živjeti od euharistije	15
1.3.4. Marija – „euharistijska“ žena	17
2. Euharistija – izvor i cilj kateheze	18
2.1. Euharistija- izvor i cilj kateheze	18
2.1.1. Teologija euharistije	18
2.1.2. Svrha euharistije	19
2.2. Sintagma „euharistijska kateheza“	20
2.3. Temeljne perspektive euharistijske kateheze	21
2.3.1. Euharistijska duhovnost	22
2.3.2. Priprema za liturgiju	22
2.3.3. Odgoj za zajedništvo	23
2.3.4. Dijakonijsko poslanje u svijetu	23

3. Euharistijska kateheza djece – prvopričesnika	25
3.1. Kateheza odraslih	25
3.1.1. Kateheza odraslih kroz služenje, zajedništvo, svjedočenje i slavljenje	26
3.1.2. Kateheza odraslih kao pouka, inicijacija i odgoj	28
3.2. Euharistijska kateheza u župnoj zajednici	29
3.2.1. Župna zajednica	29
3.2.2. Župna kateheza	30
3.3. Euharistijska kateheza obitelji	31
3.3.1. Odnos župne kateheze i kateheze obitelji	31
3.3.2. Euharistijski put kao obiteljska kateheza	32
3.4. Euharistijska kateheza prvopričesnika	33
3.4.1. Psihološki profil djece	34
3.4.2. Obiteljski odgoj vjere	35
3.4.3. Euharistijska kateheza prvopričesnika	36
4. Euharistijska kateheza prvopričesnika u današnje vrijeme	38
4.1. Analiza stanja današnjega vremena	38
4.2. Planiranje i vođenje euharistijske kateheze	39
4.3. Smjernice za euharistijsku katehezu prvopričesnika u današnjim okolnostima	40
ZAKLJUČAK	44
LITERATURA	46

SAŽETAK

Odgoj u vjeri složen je proces koji se temelji na odnosu roditelja i djece međusobno i prema Bogu. Roditelji svjedoče svoju vjeru djeci, pokazuju im put kojim i sami hodaju. Šira obitelj, župna zajednica i škola imaju također važnu ulogu u vjerskom odgoju. Ovaj rad obrađuje temu odgoja u vjeri prvopričesnika. Strukturiran je u četiri dijela. Rad započinje uvodom u misterij euharistije koji ističe važnost euharistije za život, a posebice za katehezu. Nakon toga se pozornost usmjerava prema ulozi euharistije kao izvoru i cilju kateheze te je naglasak na procesu uvođenja u euharistijsku katehezu te se i zove „euharistijska kateheza“. U trećem poglavlju bit će riječ o prvopričesnicima budući da je euharistijska kateheza usmjerena upravo njima, ali i o obiteljima radi njihove neizostavne uloge u životu prvopričesnika. Rad završava četvrtim poglavljem u kojem se izvide smjernice za euharistijsku katehezu prvopričesnika u današnjem društvu.

KLJUČNE RIJEČI: euharistija, kateheza, euharistijska kateheza, prvopričesnici, župna zajednica, kateheza obitelji

UVOD

Prvi odgovornosti u vjeri su roditelji koji imaju pravo i dužnost odgajati i to im je izvorna, nezamjenjiva, neotuđiva dužnost. Odgoj u vjeri će se temeljiti na odnosu roditelja i djece. Novi odnosi će nastajati na temelju ljubavi između supružnika. Međutim, u današnje vrijeme više ne prevladava tradicionalni način života u kojem bi se posvećivalo odgoju djece i jačanju obiteljskih veza, nego je riječ o ideologijama koje obezvrjeđuju brak, mlade potiču na ili pretjeranu pasivnost ili na pretjerani aktivizam, karijerizam. Društvo kao da je cijepljeno individualizmom kao i sekularizmom. Vjera postaje samo površna, praktična stvar bez koje se može funkcionirati u društvu, a sakramenti postaju samo „vjerski servis“. U takvim okolnostima Crkva je pozvana surađivati s roditeljima, pomagati im kroz razne pastoralne, katehetske inicijative kako bi ispunili poslanje odgoja zadobivenog sakramentom ženidbe. Pravo i ključno pitanje koje si trebaju postavljati roditelji, katehete i svi koji se susreću s djecom je gdje se ona nalaze u egzistencijalnom smislu, gdje se nalaze sa stajališta svojih ciljeva, uvjerenja, stavova, želja i životnih planova? Usvajaju li djeca euharistijski stav života kroz zahvalnost, ljubav, predanost, požrtvovnost, gostoljubivost, strpljivost, nadu, ustrajnost, slobodu, odgovornost? Upravo o tim pitanjima promišlja Crkva i nastoji ponuditi određene smjernice za euharistijsku katehezu prvopričesnika u današnjim okolnostima.

Rad započinje prvim poglavljem u kojem se nastoji približiti sakrament ljubavi – euharistijski misterij. U središtu je riječ o susretu s Isusom Kristom koji se događa u euharistiji koja na takav način postaje središte života, središte Crkve. Cilj poglavlja je prikazati euharistiju kao otajstvo koje se vjeruje, slavi i živi. Nakon toga se u drugom poglavlju usmjerava prema euharistiji kao izvoru i cilju kateheze. Naglasak se stavlja na sintagmi „euharistijska kateheza“, te se navode temeljne perspektive euharistijske kateheze: euharistijska duhovnost, priprema za liturgiju, odgoj za zajedništvo i diakonijsko poslanje u svijetu. Adresati euharistijske kateheze su prvopričesnici o kojima je riječ u trećem poglavlju. S obzirom da se radi o djeci koja su još ovisna o obitelji, a obitelj je ključna za njihov odgoj, katehete i župna zajednica trebaju posebnu pozornost i pomoć nuditi odraslima koji stupaju u brak kao i obiteljima. Euharistijska kateheza treba u obzir uzimati stvarne životne situacije, iskustva djece koja oni doživljavaju. Od velike je važnosti za euharistijsku katehezu da uzima u obzir kulturološke, socijalne, antropološke, psihofizičke značajke samog adresata kateheze. Rad završava četvrtim poglavljem u kojem se komparacijom analize stanja današnjega vremena, obiteljske kulture života i euharistijskog načina života izvode smjernice za euharistijsku katehezu prvopričesnika u današnjim okolnostima.

1. Euharistija – središte života

Drugo poglavlje Sacrosanctum Concilium pod nazivom „O Presvetom otajstvu euharistije“ započinje: „Naš je Spasitelj na Posljednjoj večeri, one noći kad je bio predan, ustanovio euharistijsku žrtvu svojega tijela i svoje krvi da time kroz stoljeća ovjekovječi žrtvu na križu, dok ponovno ne dođe, te da tako svojoj ljubljenoj Zaručnici Crkvi povjeri spomenčin svoje smrti i svojega uskrsnuća: sakrament dobrote, znak jedinstva, svezu ljubavi, vazmenu gozbu u kojoj se Krist blaguje, duša se napunja milošću i daje nam se zalog buduće slave.“¹ Kroz slijedeća poglavlja nastojat će pobliže približiti otajstvo euharistije.

1.1. Sakrament ljubavi – euharistijski misterij

Euharistija je sakrament ljubavi. U njoj nam se sam Krist daruje i u njoj nas nastavlja ljubiti do kraja. U tom sakramentu objavljena je beskrajna Božja ljubav prema svakom čovjeku, a to očitovanje najveće ljubavi potiče na istu takvu ljubav. Isus u Euharistiji pokazuje samu Božju bit, a to je istina ljubavi.² „Ljubav, osobito ona koja ide ‘do punine mjere’, do kraja, ne očekuje jasno i potpuno razumijevanje. Iskazana ljubav ne postavlja pitanje ‘Razumiješ li ljubav?’ nego ‘Osjećaš li ljubav?’ i ‘Ljubiš li me?’. Stoga i otajstvo euharistije, koja je *sacramentum caritatis*, ne pretpostavlja razumijevanje ljubavi i znanje o njoj nego prihvaćanje i uzdarje ljubavi. Kroz takvo iskustvo uzajamne ljubavi čovjek ponire u istinu o ljubavi, štoviše u Istinu samu.“³

1.1.1. Teološki temelji euharistije

Prije nego se uopće uputi u euharistijsko otajstvo potrebno je pojasniti osnovne elemente koji su temelj ispravnog teološkog razumijevanja i liturgijskog doživljavanja euharistijskog slavlja. Prvi takav element je *spasenje*. Crkva vjeruje da je spasenje svrha, smisao i cilj čovjekova postojanja. To nije nešto apstraktno nego realno osobno zajedništvo s Bogom što znači da kršćanski pojam spasenja uključuje relaciju, odnos. Drugi element je *posredovanje*. Spasenje je posredovano. Jedini Posrednik spasenja, zajedništva s Bogom je Isus Krist koji je Osoba, Događaj, Otajstvo i Život. To *posredovanje u Isusu Kristu* je treći element. Kristova prisutnost u svijetu je višestruka: u zajedništvu, siromasima, sv. Pismu, i u

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji (4.XII.1963), u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 47 (dalje: SC)

²Usp. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica Svetoga Oca Benedikta XVI. o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 1-2 (dalje: SaC)

³Ante Crnčević i Ivan Šaško, *Na vrelu liturgije*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb, 2009., 206.

sakramentalnom otajstvu.⁴ Ovdje ću se najviše zadržavati na Kristovoj prisutnosti u i po Crkvi i u sakramentalnom otajstvu. Osoba Isusa Krista i njegovo otajstvo objektivna je srž same euharistije. Komunikacija, uspostavljanje odnosa s tom osobom, Isusom Kristom, ovdje i sada, je razlog euharistije. I ta komunikacija se događa na realan i stvaran izuzetan – sakramentalan način. Kroz biblijski pojam „mysterion“ valja shvatiti kršćanski pojam otajstva koji je komunicirana tajna koja postaje tajna vjere. Relacija, odnos se krije u otajstvu. Tako dolazimo do toga da je otajstvo križ ne samo zbog susretanja vertikale i horizontale, nego i zbog toga što ta vertikala zadire u horizontalu i zahtjeva uspostavu odnosa s njom. Vertikala, osoba Isusa Krista je temelj, srž i razlog stvorenoga svijeta. Božja horizontala je čovjek koji traga za Bogom i kojega Bog traži. U tom susretu ne radi se o tome da će horizontala biti uništena, izokrenuta, promijenjena u nešto drugo, nego se radi o tome da bude uzdignuta. Susretom vertikale i horizontale, Krista i konkretne osobe, slikovito govoreći rasti će križ.⁵ Svako euharistijsko slavlje ima bitnu svrhu da uvede osobu po zajedništvu Crkve u spasenjski odnos s Bogom.⁶ Polazišna točka i temelj euharistije je Isusova ostavština samoga sebe za trajnu prisutnost. Na Posljednjoj večeri Isusove riječi i geste su sažetak čitavog njegova života, a istodobno su i anticipirano tumačenje njegove smrti. One su Isusova oporuka po kojoj njegovo djelo nastavlja živjeti i djelovati i nakon njegove smrti. Euharistija je jednom – zauvijek izvršen događaj Krista i križa. Euharistijski odnos prema događaju Krista i križa može se opisati samo biblijskom kategorijom memoriale što znači uprisutnjujući spomen. S obzirom da je temeljni stav čovjeka pred Bogom zahvalnost i zahvaljivanje, prvi smisao euharistijskog slavlja je slavljenje, hvaljenje, veličanje Boga. Cilj i ispunjenje euharistijskog slavlja je *communio*– zajedništvo. Zajedništvo koje ne treba promatrati samo osobno – kao udio u Kristu i kao najunutarnjije osobno zajedništvo s njim nego i eklezijalno – kao zajedništvo u Kristu. To zajedništvo do svog cilja dolazi u pozdravu mira i u pričesti. Tako govorimo zajedno s Augustinom da je euharistija znak jedinstva i sveza ljubavi. Euharistijsko zajedništvo upućuje i na eshatološko dovršenje svijeta. Eshatološki pogled već nalazimo u Mk 14,25; 1 Kor 11,26 i Dj 2,46. Euharistija treba biti predokus nadolazećeg kraljevstva Božjeg. Euharistiju možemo i definirati kao sakramentalno uprisutnjenje i sažetak cjelokupnog otajstva spasenja. Ona je gozba, zahvala, žrtva, Božji dar kao i zahvalni žrtveni prinos.⁷

⁴Usp. Ante Mateljan, *O sakramentima: izbor radova*, Crkva u svijetu, Split, 2017., 150-152.

https://www.bib.irb.hr/870562/download/870562.o_sakramentima.pdf

⁵Usp. *Isto*, 152-154.

⁶Usp. *Isto*, 156.

⁷Usp. Walter Kasper, *Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., 43-53.

1.1.2. Sakramentalna struktura euharistijskog slavlja

Najjednostavnije rečeno, euharistijsko slavlje uz uvodni i zaključni dio sastoji se od dva ključna dijela: bogoslužje Riječi Božje i euharistijsko bogoslužje. Oba dijela su jednako važna. „Na početku obnovljene mise nalaze se: ulazna procesija s pozdravom oltaru, pravi početak misnog slavlja, pokajnički čin, *Gospodine, smiluj se, Slava Bogu na visini* i zborna molitva.“⁸

Ulazna procesija kao i ulazna pjesma ovise o uvjetima prostora i prilikama liturgijskog slavlja, a izražavaju hod naroda prema Bogu. U procesiji se mogu nositi u isto vrijeme križ, svijećnjaci, kadionica i evanđelistar. Oltar je simbol Krista, a pozdrav oltaru je pozdrav upravljen Kristu. Misa počinje znakom križa koji jasno očituje istinu da zajednica započinje sveti čin, a širenje ruku koje prati pozdrav kao da želi aludirati na zagrljaj. Sveta liturgija se slavi u miru s Bogom i ljudima te iz toga je potreban pokajnički čin. Poklik *Gospodine, smiluj se (Kyrie)* su usvojili kršćani kojim svjedoče vjeru u spasenjsku prisutnost Krista u svojoj zajednici. Uvodni obredi u misu se zaključuju zbornom molitvom. To je prva predsjedateljska molitva, dok su druge dvije darovna i popričesna.⁹

U misi za uvodne obrede istaknuto je svećenikovo mjesto, sjedište, dok je za bogoslužje Riječi to ambon. Cilj riječi i obreda koji prate čitanja jest taj da ponazoči Kristovu prisutnost u naviještenoj riječi. S pozdravom oltaru se može usporediti poljubac evanđelistaru koji izražava poštovanje. Znak križa na završetku evanđelja treba potvrditi prihvaćenu Božju riječ, dok trostruki znak križa je izraz obrane Kristove poruke, čvrsta ispovijedanja i povjerljiva čuvanja u vlastitu srcu. Poslije prvog čitanja slijedi pripjevni psalam kojim zajednica odgovara na navještaj Božje riječi u čitanju. Poklik aleluja pozdravlja Gospodina te ima više oblik klicanja nego razmatranja dok je redak koji pjeva pjevač uzet iz evanđelja koje slijedi. Homilija kao sastavni dio misnog slavlja treba pružiti mistagoške upute za praksu i kršćanski život. Nakon homilije slijedi ispovijest vjere. Vjerovanje služi za pristajanje i odgovaranje na Božju riječ koja se čula u čitanjima i homiliji te da dozove u pamet pravilo vjere prije nego će započeti euharistijsko slavlje. Bogoslužje riječi završava sveopćom molitvom ili molitvom vjernika. Sveopća molitva je molitva za druge, one koji nisu prisutni u liturgijskom zboru. Trebaju biti autentične i trebaju izraziti razne potrebe.¹⁰

⁸Michael Kunzler, *Liturgija Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020., 292.

⁹Usp. *Isto*, 292 – 298.

¹⁰Usp. *Isto*, 306- 314.

Velika euharistijska molitva se nalazi u središtu euharistijskog slavlja. Hvala je bitno element velike molitve. U temeljnu strukturu velike euharistijske molitve ulaze predslovlje, *Sanctus*, *postsanctus*, epikleza posvete, izvještaj o ustanovljenju, anamneza, prinos kruha i vina, epikleza zajedništva, zagovori, završna doksologija.¹¹ Nakon euharistijske molitve slijedi molitva *Očenaš* koja pripada obredima pričesti. U te obrede ubrajamo i obred mira, lomljenje, Jaganjče Božji i Miješanje, Pričest. Pričest se sastoji od priprave, poziva na pričest i dijeljenja pričesti. Nakon popričesne molitve slijedi završni dio euharistijskog slavlja koji čine obavijesti, blagoslov, otpust, poljubac oltaru i izlazak.¹² Tijek slavlja opisuje i Katekizam Katoličke Crkve.¹³ No postavlja se pitanje: „Zašto ići na euharistijsko slavlje?“

1.1.3. Razlog odlaska na euharistiju

Čovjek je biće koje hoda. Ide po nešto, putuje, ali i ide nekome. Važno je uočavati razliku između stvari i osobe. Samo sa takvim ispravnim razlikovanjem stvari i osoba može se ispravno odgovoriti na pitanje *Zašto ići na euharistiju?* Postoje dvije vrste hodanja. Prva vrsta hoda je ona kada čovjek putuje kako bi nešto obavio, postigao, riješio nekakav posao. Ekonomskim rječnikom rečeno to je trgovačko putovanje. Međutim, druga vrsta hoda je sasvim drugačija. To je hod koji uzrokuje pravu ljepotu i radost putovanja jer vodi u susret nekome. Taj susret je moguć samo ako je obojan bojama povjerenja, nade i ljubavi. U drugu vrstu hoda bi upravo spadao susret sa živim Kristom. Upravo zato je potrebno ići na euharistiju. Da bi se susret dogodio nije se dovoljno samo sprijateljiti sa Gospodinom, potrebno je ući u njegov dom, sjesti do njegovih nogu i poslušati mu glas, čistim srcem blagovati za njegovim stolom, u zahvalnosti. To znači ići na misu. Kao događaj susreta sa Gospodinom, sveta misa uključuje okupljenu zajednicu Crkvu u Kristovo ime. Ta zajednica Crkva sluša riječ Božju i nad njom razmatra, prema njoj ravna svoj život. U sakramentalnom činu, u slavlju spomena Gospodnje muke, smrti i uskrsnuća, i u sudioništvu u tom otajstvu po sakramentalnoj pričesti Tijela i Krvi Gospodnje ostvaruje se vrhunac zajedništva. Misa se nikada ne dovršava nego se pretvara u poslanje ljubavi. Razlog odlaska na Misu se ostvaruje u vjeri u Isusa Krista kao Utjelovljenog Boga i Spasitelja, u vjeri u spasenjsko značenje Njegove muke, smrti i uskrsnuća, u vjeri u njegovu trajnu prisutnost u Crkvi i u vjeri u posebnu euharistijsku nazočnost u sakramentalnom činu euharistije. Specifičnost euharistije je u tome što su s jedne strane na liturgijski način u jedno slavlje uključeni svi vidovi susreta sa

¹¹Usp. *Isto*, 329 - 337.

¹²Usp. *Isto*, 345 - 356.

¹³Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur. hrv. Izdanja), *Katekizam Katoličke Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994., br. 1348- 1355 (dalje: KKC)

Gospodinom, dok je s druge strane bitni dio misnog slavlja sakramentalni čin. Ići na misu je pitanje vjere i ljubavi.¹⁴ Ići na misu je potrebno jer se duša napunja milošću i daje nam se zalag buduće slave.

1.2. Sakramentalni pogled na euharistiju

„U euharistiji, u misnom slavlju, ne radi se samo o nekom simboličnom religioznom obredu nego se radi o osobnom susretu s Isusom Kristom; ne radi se samo o zamišljenoj viziji ili tek izgovorenoj riječi nego o stvari kruha i vina koji se kao Tijelo i Krv Kristova po pričesti pretvaraju u mene, moj život; ne radi se tu o nekoj preobrazbi što je mi pripisujemo stvarima nego o promjeni koja se događa u samoj biti stvorene stvarnosti, a koju vrši sam Gospodin svojom božanskom moći. Tako je jasno, onome tko gleda očima vjere, da se u euharistiji ne radi o magiji, nego o Božjem zahvatu, o djelu Božje neshvatljivo velike ljubavi!“¹⁵ Euharistija, otajstvo koje je dobro slaviti, sastoji se od riječi i gesta, znakova i simbola.

1.2.1. Znak i simbol

„Odnos otajstva koje vjerujemo i otajstva koje slavimo na osobit način dolazi do izražaja u teološkoj i liturgijskoj vrijednosti ljepote. Istinska ljepota jest Božja ljubav koja nam se konačno objavila u vazmenom otajstvu. Ljepota liturgije jest dio ovoga otajstva; ona je najviši izričaj slave Božje te u određenom smislu predstavlja pomaljanje neba na zemlju.“¹⁶ Na svom putovanju, čovjek prolazi kroz razna mjesta, sela, gradove. U tim mjestima susreće različite oznake. Znak je taj koji prenosi informaciju temeljenu na dogovoru. Slijedeći dotičnu oznaku dolazi se do znamenitosti koju čovjek želi posjetiti. Za razliku od znaka simbol uvijek ide dalje. Simbol sažimlje neiscrpan niz vrijednosti koji se ne mogu priopćiti kroz jednostavnu informaciju, nego se mogu samo komunicirati putem iskustva. Sakramentalni dijalog između Boga i čovjeka, liturgijski govor, u svome temelju je simbolički. Simbolički govor se koristi kako bi se pojavila različita i dublja značenja u odnosu na uobičajeno u redovitome životu. Susret između religioznoga iskustva koje uključuje svetu neizrecivu stvarnost i simboličkoga govora koji upućuje na tu stvarnost zahvaljujući međusobnome sporazumu je upravo slavlje. Smisao kršćanske liturgije je ispuniti srce, odvesti ga prema nutarnjem dijalogu s neizrecivim i beskrajnim Božjim otajstvom. Ona je simbolički izražaj i govor načinjen od znakova. Između znakova i simbola postoji trajna napetost, te je ona uvijek

¹⁴Usp. Ante Mateljan, *O sakramentima: izbor radova, isto*, 140- 147.

¹⁵*Isto*, 144-145.

¹⁶SaC, br. 35

izazov kako liturgijskom pastoralu tako i teologiji.¹⁷ Značaj očitovanja unutarnjeg iskustva koje zahtijeva životni odgovor ima upravo simbol.¹⁸ „Temeljni stav vjernika koji slavi liturgiju, bilo pojedinačno bilo zajednički, jest stav prihvaćanja, spremnosti na slušanje, prinošenje samoga sebe. To je stav vjere te se u tome kontekstu i poslušnosti – koja se ne poistovjećuje s besmislenim robovanjem rubrikama – smisao pronalazi ulaženjem u nešto što nas nadilazi.“¹⁹

1.2.2. Riječi i geste

Znak i simbol mogu biti i gesta, akcija, čin, a ne samo krute materijalne stvarnosti.²⁰ „Svi elementi liturgijske obrednosti, ‘zamjetljive’ kroz iskustvo ljudskih osjetila – okupljena zajednica, vršitelji pojedinih služba, prostor slavlja, vrijeme, čini, geste, riječi, šutnja, glazba, poklici, tijelo, ruho, predmeti, blagovanje, miris, dodir, stavovi i kretanje tijela, gledanje, slušanje – ne nalaze svoje osmišljenje u obrednosti nego u otkrivanju druge strane liturgijskoga lica, u otajstvu spasenja koje daje smisao sveukupnoj obrednosti.“²¹ Precizna duhovna svijest je potrebna za ostvarenje susreta koji ima duhovni sadržaj. Duhovna svijest na duhovnoj razini realizira ono što se događa u tjelesnom (simboličkom) planu. Simbolički sadržaj nužno posjeduje i svako tjelesno očitovanje i djelovanje. Tijelo je prvi tvorni simbol čovjeka i njegova „biti-sa“ drugim, a izričaj je kao onaj dio samoga čovjeka nosiva struktura čovjekovih odnosa.²² Kada ono što je živo u unutarnjem iskustvu jedne osobe, počinje postojati prisutno u unutarnjem prostoru druge osobe pomoću posredništva nekoga izvanjskog govora riječ je o učinkovitoj komunikaciji. Zbiljnost u međupripadnosti koja nije do kraja iscrpiva novim spajanjem je srž simboličkoga. Komunikacija između Boga i stvorenja proistječe u cijelosti iz Boga, zahvaća čovjeka i svijet, ali ne osiromašuje identitet stvorenja. Euharistijsko slavlje je zbiljnost razmjene života između Boga i čovjeka u kojem je sveukupno stvorenje uvučeno u puninu života Presvetoga Trojstva. Odnos je ujedno i komunikacija u kojoj se čovjek izražava i pronalazi samoga sebe. Svi odnosi koje čovjek živi su konačni. Puninu onoga što je sposobnost ljubavi i žeđ za ljubavlju onoga koji ljubi ne može iscrpiti ni najdublja ljubav prema drugomu čovjeku. Čovjek nije sposoban izraziti niti komunicirati ljubav bez ostatka jer uvijek ostaju nezadovoljni ostatci iščekivanja sreće i

¹⁷Usp. Ivan Šaško, *Liturgijski simbolički govor*, Glas Koncila, Zagreb, 2005., 35 – 39.

¹⁸Usp. Ante Mateljan, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija*, Crkva u svijetu, Split, 2010., 21.

¹⁹Ante Crnčević i Ivan Šaško, *isto*, 215.

²⁰Ante Mateljan, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija, isto*, 21.

²¹Ante Crnčević i Ivan Šaško, *isto*, 63.

²²Usp. Ante Mateljan, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija, isto*, 19-20.

ispunjenosti. Zato tu čovjek prožet vjerom ulazi u prostor božanske ljubavi koja ima svoj najuzvišeniji prostor simboličke zbilje euharistije, najzbiljskijega što postoji u životu čovjeka. Onaj čovjek koji ne ulazi u taj govor, ne dohvaća ljepotu od Oca, po Kristu u Duhu preobraženoga svijeta.²³

1.2.3. Susret s Kristom u Crkvi

„Onaj tko uđe u vjeru Crkve (u njezin simbolički sustav) postaje sposoban plodonosno se koristiti njezinim simboličkim činima (=sakramentima), koji izvan vjere Crkve ostaju nejasni, nerazumljivi i nekomunikativni.“²⁴ Na Crkvu se može primijeniti kategorija sakramenta samo ako Crkva nastavlja djelo spasenja u ljudskoj povijesti. Konkretnost i vidljivost Božjeg spasenja su sakramenti Crkve. To konkretno znači da Krist i Njegovo djelo spasenja postaju prava sadašnjost, a ne ljudska uspomena i neko puko sjećanje. Sve to je moguće samo pod tri uvjeta: Kristova prisutnost i djelatnost u Crkvi, djelatni učinci njegova otkupiteljskog djela u/po Crkvi, objektivno i subjektivno dioništvo na Kristovu životu omogućuje uključenje u Crkvu. Crkva je zajedništvo vjernika međusobno i s Bogom. U teološkom smislu, posredništvo između nas i Boga trebamo promatrati kao vezu između nas i Krista na nebu, a ne kao neku vrstu veze između povijesno prošle žrtve križa i ovog našeg svijeta. Oblik tog susreta su upravo sakramenti. Kristov život je dvostruko očitovanje: milosti (Božje ljubavi prema ljudima) i vjere (ljudskog odgovora Bogu). Ta dinamika se događa i u sakramentima Crkve. U sakramentima Crkve se, na eklezijalan način, očituje Božja ljubav prema ljudima (milost) i ljudski odgovor Bogu (vjera kroz bogoštovlje). Jače proživljavanje religioznog iskustva dopušta stvaranje simbola, te tako vanjsko bogoslužje postaje izrazom unutarnjeg štovanja Boga. Kada je taj simbolički čin područstvovljen kao čin zajednice dobiva oznaku sakramentalnosti. Sakramenti Crkve su ujedno i Kristovi čini kao i čini Crkve. Bit Crkve je izražena u sakramentalnom djelovanju. Da su pojedini sakramenti čini čitavog tijela: Krista – glave i Crkve – udova najočitije se vidi u euharistiji koja je središte same Crkve i svih sakramenata. Sakramenti su sastavljeni od dva dijela, deprekativnog - prošnje Crkve (Kristova tijela) i indikativnog - djelotvornog dara (Krista glave). Upravo to se izražava u liturgijskim obrascima svakog sakramenta. Osoba koja prima sakrament, po Crkvi kao otajstvu zajedništva s Kristom i po njezinu djelovanju, dolazi u osobni susret s Kristom.²⁵ „Čini se da čovjek posjeduje originalnu (urođenu) simboličku svijest, odnosno moć da

²³Usp. Ante Crnčević i Ivan Šaško, *isto*, 71-76.

²⁴Ante Mateljan, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija, isto*, 23.

²⁵Usp. *Isto*, 64 – 70.

prihvati stvarnost kroz simbole na svjestan način, i to na temelju *unutarnjeg iskustva*. To je iskustvo podloga na kojoj se gradi čitava zgrada odnosa prema Bogu, svijetu i drugim ljudima.²⁶ Prihvatiti to što nas dira, prilagođavajući se iskušenoj znači iskusiti.²⁷

1.3. Euharistija – središte života

Izvor i vrhunac svega kršćanskog života je Euharistija.²⁸ „Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu.“ (1 Iv 4, 16) je sržna istina kršćanske vjere i put življenja. Krist je svojoj Crkvi ostavio sakrament ljubavi – euharistiju, otajstvo koje je dobro živjeti. Normom življenja Kristovih učenika postaje slavlje euharistije, kao iskustvo ljubavi u kojoj nas Bog ljubi. Snaga vjerničkog `davanja` za druge – u ljubavi je Krist koji se u euharistiji `lomi` i `daje` svojim učenicima.²⁹ „Kršćanin, slaveći euharistiju na autentičan način, uranja u autentični kristoliki život, u život po Kristu, u egzistencijalnu sjedinjenost s njim.“³⁰

1.3.1. Kristova prisutnost u euharistiji

Na različite načine Krist je prisutan u svojoj Crkvi. Prisutan je u svojoj Riječi, u molitvi svoje Crkve, u bolesnima, zatočenima, siromasima, žrtvi Mise koju je ustanovio, u osobi službenika, u sakramentima koje je ustanovio.³¹ Međutim, Krist je ponajviše prisutan pod euharistijskim prilikama. U misnoj žrtvi Gospodin se žrtvuje na nekrvni način. Po riječima pretvorbe počinje biti prisutan kao duhovna hrana vjernika pod prilikama kruha i vina. Kako je to moguće? Ovu prisutnost nazivamo stvarnom u smislu posebnosti jer je u njoj prisutan čitavi i potpuni Krist kao pravi Bog i pravi Čovjek. Tridentski sabor jasno naučava da se u sakramentu euharistije nalazi uistinu, stvarno i substancijalno prisutan Gospodin naš Isus Krist. U sakramentu euharistije Krist je prisutan po transsubstancijaciji. Što to točno znači? Katolička Crkva transsubstancijacijom naziva pretvaranje čitave biti kruha u tijelo Kristovo i čitave biti vina u krv Kristovu. Prilike kruha i vina nakon obavljene transsubstancijacije dobivaju novo značenje i novu svrhu. Tako više nisu u pitanju obični kruh ni obično vino, nego znak svete stvari i znak duhovne hrane. S obzirom da nose novu stvarnost – ontološku dobivaju novo značenje i novu svrhu. U promatranju ovog uzvišenog sakramenta euharistije

²⁶*Isto*, 22.

²⁷Usp. Ivan Šaško, *isto*, 9.

²⁸Usp. KKC, br. 1324

²⁹Usp. Ante Crnčević i Ivan Šaško, *isto*, 203 – 204.

³⁰*Isto*, 207.

³¹Usp. KKC, br. 1373

ne povodi se sjetilima koja ukazuju na svojstva kruha i vina, nego vjernici paze na Kristove riječi koje imaju toliku moć da pretvaraju kruh i vino u Njegovo Tijelo i Krv. Moć koja to izvodi, tvrde Oci, ista je moć svemogućega Boga koji je u početku vremena sve stvorila iz ničega. Sveti Ambrozije o euharistijskoj pretvorbi govori kako trebamo biti posve uvjereni da više nije riječ o onome što je načinila priroda, nego ono što je posvetio blagoslov. Od naravi je veća snaga blagoslova jer se blagoslovom mijenja i sama narav. Katolička je Crkva uvijek vjerovala u prisutnost Kristova tijela i krvi u euharistiji, ne samo u naučavanju nego i u svojem životu. To vidimo iz toga što ju je častila kultom latrije (klanjanja) koje se iskazuje samo Bogu.³²

1.3.2. Euharistija – središte Crkve

„U euharistiji je Crkva prisutna kao jedna, sveta, katolička i apostolska.“³³ Po pretvorbi kruha i vina u Kristovo tijelo i krv, u Euharistiji, Crkva doživljava trajno ispunjenje obećanja da je Isus stalno prisutan. Iz Euharistije Crkva crpi svoj život i to je sažetak središnjeg otajstva Crkve.³⁴ „Crkva se rađa iz vazmenog otajstva. Upravo se stoga Euharistija, koja je na najizvršnji način sakrament vazmenog otajstva, nalazi u središtu crkvenog života.“³⁵ Isus uzimajući riječi: „Ovo je moje tijelo, ovo je moja krv.“, sam sebe označuje kao stvarnu i konačnu žrtvu. Te riječi su središte euharistijskog slavlja, središte Crkve. Isus time želi reći da Bog ne traži žrtvovanje životinja, kao ni žrtvovanje čovjeka. Bog želi puno više od svega toga. Bog želi ljubav preobraženog čovjeka, koja ga čini sposobnim da Ga prihvati i da Mu se prepušta. Božji Sin i Čovjek, Isus Krist, koji svoju ljubav pokazuje u smrti, a samu smrt preobražava u događaj istine i ljubavi je odgovor. U njemu je utemeljen novi Savez. Uz ustanovljenje euharistije i Kristove smrti potrebno je i uskrsnuće. Uskrsnućem Bog prima Kristovu smrt i čini od nje vrata u jedan novi život. Krist svoju smrt, naočigled nelogično, pretvara u čin ljubavi, u svoj „da“ i čin štovanja. Dok je Bog uskrsnućem prima i tako Krist može razdati samoga sebe. Svoju ljubav Krist je propatio na križu. Svim evanđelistima je zajedničko to da je Krist umro kao molitelj držeći se Božje prisutnosti. Upravo iz takve smrti je proizišao ovaj sakrament, euharistija. Gledajući u prošlost, Crkva ne ostavlja dojam o sebi kao Crkvi moćnih, uspješnih nego Crkvi patnika. Crkva patnika je ono što u nama jača vjeru,

³²Usp. PAVAO VI., *Otajstvo vjere. Enciklika o Presvetoj Euharistiji i načinu njezina štovanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., 54- 62.

³³Walter Kasper, *isto*, 17.

³⁴Usp. IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika o Euharistiji i njenu odnosu prema Crkvi*, Verbum, Split, 2003., br. 1 (dalje: EdE)

³⁵EdE, br.3

što je ostalo postojano i trajno i što nam daje nadu.³⁶ Udioništvo u smrti i uskrsnuću Kristovu dobivamo preko zajedništva u jednoj čaši i jednom kruhu te nas to međusobno povezuje u jedno tijelo Gospodinovo koje je Crkva. Ovo zajedništvo euharistija ne utemeljuje iznova, ali ga obnavlja, aktualizira i produbljuje.³⁷ „Euharistijsko slavlje nije samo susret neba i zemlje nego i susret ondašnje i današnje Crkve, susret Crkve ovdje i tamo.“³⁸ Crkveni i zajedničarski oblik je nedvojbeno euharistijski oblik kršćanskog života.³⁹

1.3.3. Živjeti od euharistije

Pripovijest iz Lk 24,13-35 o dvojici učenika na putu iz Jeruzalema u Emaus i iz Emausa ponovno u Jeruzalem mogu jasno pokazati kako je to što slavimo i to na što smo pozvani živjeti zapravo jedno te isto. Ta pripovijest govori o 5 bitnih vidova euharistijskoga slavlja: gubitku, nazočnosti, pozivu, pričesti i poslanju. To duhovno kretanje od otvrdnutih srca do zahvalnih predstavlja upravo euharistijsko slavlje.⁴⁰ Susretanjem sa gubitcima čovjek reagira žalovanjem ili sa mržnjom koja je jedna od najdestruktivnijih sila u životu. Drugu mogućnost otvara euharistija. Ta druga mogućnost je da se sazrijeva i raste, da se ne odabere mržnja nego zahvalnost. Euharistijski znači živjeti život kao dar. U euharistiji slavimo veliko otajstvo i to ostvarujemo u euharistijskome životu. A to otajstvo je da zbog svojih gubitaka ne žalujemo nego da se naučimo kako je život dar koji je protkan krhkošću i smrtnošću. Na putu u Emaus učenici bijahu žalosni. Izgubili su onoga u koga su polagali svu svoju nadu. S druge strane, bili su svjesni da su ga na križ dali njihovi vlastite vođe. U samoj biti su znali da je njihova žalost povezana sa zlom. Za plodno slavljenje euharistije postoji preduvjet koji glasi: stajati s objema nogama čvrsto u ovome svijetu i preuzimati suodgovornost za zlo koje nas prožima i okružuje.⁴¹ Stranac ih pažljivo sluša, ništa ne osporava što mu govore. Na njihovo iznenađenje sve im potvrđuje. Ali, zanimljivo je vidjeti Njegovo tumačenje. On im je sve protumačio kao sastavnicu puno većeg događaja. Tu je dobro primijetiti ne događaj kojega se tiče samo Isusa, nego događaj u kojemu je i njima namijenjena posve osobita uloga. U tome vidimo euharistijsku prisutnost prije svega kao prisutnost u riječi. Nismo u stanju prepoznati njegovu prisutnost u lomljenju kruha, ako ga ne prepoznajemo u prisutnosti riječi. Po svojim riječima On je bio za njih stvarno prisutan. Ono što sveta riječ govori to i stvara. Ta prisutnost

³⁶Usp. Joseph Ratzinger, *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, Verbum, Split, 2005., 27 – 38.

³⁷Usp. Walter Kasper, *isto*, 66.

³⁸Joseph Ratzinger, *isto*, 51.

³⁹Usp. SaC, br. 76

⁴⁰Usp. Henri J. M. Nouwen, *Snaga njegove prisutnosti. Živjeti iz euharistije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., 9.

⁴¹Usp. *Isto*, 19- 21.

nam daje posve određeno mjesto u sveopćoj povijesti spasenja.⁴² „Naravno, u euharistiji se ne radi o zemaljskom, osjetilima zamjetljivom tijelu i krvi Kristovoj.“⁴³ Isus kroz ovu pripovijest okreće pogled na euharistiju. Poziv Isusu da ostane s njima je upravo euharistija. Mi to često zamišljamo obratno da je Isus taj koji nas poziva za svoj stol, u svoju kuću. Međutim, zapravo je stvar drugačija. Isus je taj koji želi da ga mi pozovemo inače će otići drugamo. Isus ne želi da se divimo Njegovim riječima i da tako ostane i dalje za nas stranac, On želi da postane suputnik duše. Taj poziv je potreban za euharistijsko slavlje.⁴⁴ Isus se želi sjediniti s nama i suoboliti nas sa sobom kao što mi sebi suobličujemo zemaljsku hranu. Poznato je uspoređivanje pričesnika s Kristom sa stapanjem dviju svijeća u jednu.⁴⁵ Isus daje sve u euharistiji. Dva izražajna oblika, neizmjerne Božje ljubavi koja daje sebe, su: utjelovljenje i euharistija. Pričest je najbolja riječ koja izražava to potpuno sebedarje ljubavi Božje. Bog čezne za odnosom koji počiva na uzajamnosti. Srž euharistijskog slavlja i euharistijskog života je goruća Božja čežnja da uđe s nama u prisan odnos. Euharistija je prepoznavanje. Učenici ga prepoznaše u trenutku lomljenja kruha i upravo tada kad im postaje najviše prisutan, upravo tada postaje i odsutan. U tome se nalazi jedan od najtajanstvenijih vidova euharistije. Riječ je o tajni da se najdublje zajedništvo s Isusom događa u odsutnosti. Još se govori i o samoći vjere. Mi prihvaćamo tu osamljenost kad god blagujemo Njegovo tijelo i pijemo Njegovu krv. To je samoća znanja, osamljenost duhovnoga života. Postati poput Isusa znači pričest s Isusom. Do komunikacije, do zajedništva vodi pričest.⁴⁶ „Samo ljudsko zajedništvo koliko god bilo važno, lijepo i duboko, ne može utažiti glad za životom.“⁴⁷ Razlika između euharistije i euharistijskog života je ta što euharistija predstavlja sažetak naše vjere, dok je euharistijski život pretakanje toga u praksu. Od nas se traži u euharistijskome slavlju da napustimo stol i pođemo k prijateljima kako bismo postali novi narod – narod uskrsnuća. Isus nas poziva da zadržimo redosljed od pričesti preko zajedništva do služenja. Život poslanja je euharistijski življen život. Živjeti na euharistijski način znači živjeti gorućega srca i otvorenih ušiju te otvorenih očiju. Tek kada se kruženje ljubavi sve više širi ostvaruje se bit euharistijskoga života. Inače suprotno se pretvara u manipuliranje ili gospodarenje.⁴⁸ „Što će življa u kršćanskom puku biti ljubav prema euharistiji, to će mu

⁴²Usp. Henri J. M. Nouwen, *isto*, 27; 30-31;33.

⁴³Walter Kasper, *isto*, 27.

⁴⁴Usp. Henri J. M. Nouwen, *isto*, 39-42.

⁴⁵Usp. Walter Kasper, *isto*, 28.

⁴⁶Usp. Henri J. M. Nouwen, *isto*, 49-56.

⁴⁷Walter Kasper, *isto*, 28.

⁴⁸Usp. Henri J. M. Nouwen, *isto*, 63-69.

jasnija biti zadaća poslanja: *donijeti Krista svim ljudima*.⁴⁹ S obzirom da je Bog naš život, očekivanje vječnoga života znači ne htjeti više izgubiti Božji pogled.⁵⁰

1.3.4. Marija – „euharistijska“ žena

Blažena Djevica Marija je primjer žene koja odabire zahvalnost umjesto mržnje. Mariju kao Majku i uzor Crkve ne možemo zaboraviti ako želimo otkriti sve bogatstvo intimnog odnosa koji vežu Crkvu i Euharistiju. Polazeći od Marijinog nutarnjeg stava dolazimo do toga da je Marija „euharistijska“ žena čitavim svojim životom.⁵¹ „Djevica se Marija, koja je po anđelovu navještenju srcem i tijelom primila Božju riječ i donijela svijetu život, naime priznaje i časti kao prava Božja i Otkupiteljeva Majka.“⁵² Prihvaćajući Božju spasiteljsku volju svim srcem i nezapriječena bilo kakvim grijehom Marija se kao Gospodinova službenica posvetila djelu i osobi svoga Sina.⁵³ Između *fiat* koji je Marija izgovorila na anđelove riječi navještaja i *amen* koji izgovara svaki vjernik kad primi tijelo Kristovo postoji duboka analogija. Tijekom Navještenja od Marije se tražilo da povjeruje da dijete koje nosi je Duhom Svetim začeto i da je Sin Božji. Dok se u euharistiji traži vjera da se isti Isus, Sin Božji i Sin Marijin, uprisutnjuje pod prilikama kruha i vina čitavim svojim ljudsko-božanskim bićem. Cijeli Marijin život je žrtvena dimenzija euharistije. Za Mariju primiti Euharistiju je moralo značiti kao da iznova prima u krilo ono srce koje je kucalo zajedno s njenim i oživljavanje onoga što je iskusila pod Križem.⁵⁴ „Marija je blaženija po tom što prihvaća Kristovu vjeru nego što začinja Kristovo tijelo.“⁵⁵ Euharistijski stav se nalazi upravo u Marijinom Veliča. Marija hvali Oca „za“ Isusa, ali ga hvali također „u“ Isusu i „s“ Isusom. Kako bi sav naš život postao poput Marijina, postao jedan Veliča, dana nam je Euharistija.⁵⁶

⁴⁹SaC, br. 86

⁵⁰Usp. Joseph Ratzinger, *isto*, 165.

⁵¹Usp. EdE, br. 53

⁵²DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Lumen Gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21.XI.1964), u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 53,1 (dalje:LG)

⁵³Usp. KKC, br. 494

⁵⁴Usp. EdE, br. 55-56

⁵⁵KKC, br. 506

⁵⁶Usp. EdE, br. 58

2. Euharistija – izvor i cilj kateheze

Prikladna kateheza je potrebna kako bi euharistijski misterij prožimao srca i život vjernika. Za prikladnu katehezu potrebno je ne samo da oni koji poučavaju (roditelji, pastiri, katehete) imaju pred očima što o euharistiji naučava Crkva i crkveno učiteljstvo kroz dokumente, nego je potrebno da i oni sami to vjeruju, slave i na koncu život oblikuju u duhu Crkve, u duhu vjere, u duhu euharistije koja je istinsko središte cjelokupnog života Crkve kao i mjesne zajednice, tj. biskupije, župe.⁵⁷ S obzirom da je euharistija ona iz koje sve izvire i kojoj sve vodi kroz slijedeća potpoglavlja razjasnit ću u kojem smislu kateheza izvire iz euharistije i u kojem smislu vodi euharistiji. To nije začarani krug koji vodi apstraktnim pojmovima nego se ostvaruje kroz dijakoniju, služenje braći i sestrama u svijetu.

2.1. Euharistija- izvor i cilj kateheze

Vjeri možemo pristupati na različite načine kao i euharistiji. Vjeru se shvaća samo kao vanjski, ritualni karakter tamo gdje se ide na sv. Misu kako bi se obavila kršćanska dužnost ili još gore radi koristi - trgovački, gdje vjera nema utjecaja na svakodnevni život. Drugačija je situacija sa onim vjericima kojima je vjera sastavni dio života, bitni dio života. Takvi vjernici nemaju rascjepa između liturgije i života, oni žive ono što u euharistiji slave, ono što slave oni to vjeruju jer vjera vrijedi za sva područja njihova života. Svakodnevnica i vjera su isprepletene, a ne na suprotnim stranama.⁵⁸ Kateheza kako bi izvršila svoju svrhu nadahnjuje se na primjeru Isusa Krista koji je odgajao svoje učenike tako što ih je učio moliti (usp. Lk 11,2), pokazivao im primjerom kako će se ponašati (usp. Mt 11,29) i slao ih je da idu k drugima (usp. Lk 10,1).⁵⁹

2.1.1. Teologija euharistije

U ovom ću potpoglavlju sažeto prikazati teološko poimanje euharistije u odnosu na katehezu. Iz euharistije proizlazi temeljni stav koji je od velike važnosti za katehezu. Tri teološka sadržaja koja su mi bitna za ovdje prikazati su Kristova prisutnost u euharistiji, pretvorba i zajedničarski karakter euharistije. Kako bi ta tri teološka sadržaja došla do izražaja potrebno je euharistijski događaj promotriti u odnosu na židovsku pashalnu večeru. Preko

⁵⁷Usp. SVETA KONGREGACIJA OBREDA, *Uputa o štovanju euharistijskog misterija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., br. 5

⁵⁸ Usp. Jadranka Garmaz – Martina Kraml, *Živjeti od euharistije. Elementi euharistijske kateheze*, Glas Koncila, Zagreb, 2010., 105-106.

⁵⁹Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000., br. 84 (dalje: ODK)

strukture pashalnog slavlja koji sadrži anamnezu, epiklezu, prinos, zahvalu i zajedništvo vide se i osnovni kršćanski sadržaji euharistijske vjere. Anamneza kao sjećanje za kršćane znači da se sjećaju povijesti spasenja u Novom savezu. Kao što su za Židove ključni događaji koje je Bog učinio za svoj narod Izrael tako je za kršćane ključno sjećanje na sve ono što je Krist za nas učinio od samoga Utjelovljenja do Uskrsnuća, poslanja Duha Svetoga. No, to nije samo puko sjećanje nego je to posadašnjujuće sjećanje na Krista i susret s Njim. Čovjek ulazi u odnos Oca i Sina posadašnjujućim sjećanjem Crkve, koje nazivamo anamnezom. Iz sjećanja na egzistencijalne potrebe i na Boga, koji spašava iz muke i neprestano vodi pojedinca kao i Crkvu, proizlazi epikleza. Svjesna svoje malenosti i egzistencijalne izgubljenosti Crkva moli za Kristovu sakramentalnu prisutnost po Duhu Svetom kao i za zajedništvo ljudi. Subjekt euharistijskog događaja je sam Isus Krist prisutan u Duhu Svetomu koji donosi svoju blizinu i ispunjava obećanja. Nema anamneze i epikleze bez zajedništva. Kristova prisutnost u euharistiji ima posljedice. Kao što se kruh i vino tijekom pretvorbe pretvaraju u Tijelo i Krv Kristovu, tako se i tijekom pričesti događa preobražaj sebičnog čovjeka, pojedinca u čovjeka koji postaje tu za druge, pojedinca koji se trudi izgrađivati zajednicu braće i sestara koji se ljube. Upravo to je vrhunac euharistije, vrhunac Kristova dolaska u euharistiji i poslanja koje čine pretvorba i zajedništvo.⁶⁰

2.1.2. Svrha euharistije

U nutrini same euharistije događa se mnogo toga. Kako sam usmjerena prema katehezi bavim se euharistijom koja je sakrament punine susreta sa Kristom. Euharistija u sebi sadrži žrtveni i gozbeni karakter koji pokazuje povezanost sa svakodnevnicom. Svrha kateheze se upravo nalazi u tome da tu duboku nutarnju povezanost učini vidljivom. U ulomku prije smo spomenuli prinos. Zaključak i izvor euharistijske tajne je upravo u Isusovu prinosu. Isus utjelovljenjem uzima na sebe sve ljudske napetosti, boli, lomove, patnje, ljubavi, potrebe. Cijeli Isusov život je prožet njegovim temeljnim stavom – biti za čovjeka, koji je uvijek jasan i pojačava se kroz različite momente Njegova života. Euharistija koja je i gozba i žrtva sadrži očaravajuću snagu i za našu pretvorbu kroz pričest. Isusov euharistijski prinos mijenja današnju kulturu svijesti jer pokazuje kako se može i smije vjerovati da Bog mijenja čovjeka te da nema mjesta za očaj, žalost, zabrinutost. Tako čovjek biva oslobođen i osnažen da cijeli svoj život osloni na Boga i da svoju kulturu življenja, blagovanja, odnosa i susreta uređuje upravo prema Isusovu prinosu. Bitna značajka euharistijskog života je i u tome da se blaguje s

⁶⁰Usp. Jadranka Garmaz – Martina Kraml, *isto*, 106-111.

carinicima i grešnicima poput Isusa. Što to točno znači? Da se svatko biće smatra osobom, poštujući njegovo dostojanstvo, bez obzira na materijalno stanje, duhovno, nacionalno, političko, rasno. To ne znači i ne obuhvaća poštivanje samo lijepim riječima - verbalno, nego gestama tj. konkretno beskompromisno djelovanje. Sada prelazim na gozbeni karakter euharistije. Blagovanje s nekim označava povezanost nas i dotične osobe. Znači biti nekome prijatelj, smatrati ga članom obitelji, biti nekome blizu. Kao i danas tako je i prije to značilo, u Isusovo vrijeme. Za stol sjedamo samo sa onima koji su na istoj razini kao i mi, bilo osobnoj, političkoj, društvenoj. Međutim, Isus pokazuje suprotno. Sjeda za stol sa carinicima i grešnicima, odbačenima, bolesnima, žalosnima, izdajnicima s prihvaćanjem svih posljedica koje iz toga proizlaze. Euharistija nikada nije privatna događaj. Ona obuhvaća čovjekov *ja* u odnosu prema Kristu, ali i prožima ga i stvara novo *mi*, Crkvu. Primanje Krista u pričesti, ujedno označava kako komunikaciju - odnos sa Kristom tako i komunikaciju - odnos sa svima Njegovima. Iz svega toga proizlazi glavna svrha euharistije koja vodi prema tome da čovjek ukoliko je raspoložen biva prožet Kristom i preokreće svoju životnu perspektivu. Čovjek dobiva za poklon, iako samo opet djelomično, Isusov pristup životu, Njegovo tumačenje života, Njegovu misao. Takva promjena perspektive omogućuje novo zajedništvo koje se temelji na prihvaćanju, ljubavi i istini, a ne na isključivanju, odbacivanju, laži. Time se stvara kultura života koja ima zadatak prožeti kulturu smrti. Isus kroz gozbu i žrtvu u euharistiji povezuje ljubav i smrt. Predati se drugome, dati svoj život za drugoga znači ljubiti. Ljubav u sebi uključuje spremnost upuštanja u bol, samopredanje, smrt koju ljubav sa sobom donosi. Upravo je to misterij euharistije koji je nedokučiv, beskrajn.⁶¹

2.2. Sintagma „euharistijska kateheza“

„Euharistijska kateheza gradi svoj identitet u interakciji Euharistije, temeljnih postavki kateheze i konteksta u kojem se njihovi sudionici nalaze i žive.“⁶² Razložiti ću koje su temeljne postavke kateheze kako bi mogla povezati sa sakramentom euharistije. „Vlastita je zadaća kateheze pokazati tko je Isus Krist: njegov život i njegovo otajstvo, te prikazati kršćansku vjeru kao nasljedovanje njegove osobe.“⁶³ Otajstvo Kristovo je središte od kojega se raspoređuju svi ostali elementi kao što se i objašnjavaju. Kateheza spada u bitno crkveni čin. Crkva potaknuta Duhom Svetim oponaša blaženu Djevicu Mariju – „euharistijsku ženu“

⁶¹Usp. *Isto*, 113-120.

⁶²Jadranka Garmaz, Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *Crkva u svijetu*, 38 (2003.) 2, 222.

<https://hrcak.srce.hr/file/60992>

⁶³ODK, br. 41

te je poslana biti učiteljicom vjere kao navjestiteljica poslanja Isusa Učitelja. Stoga Crkva svima onima koji su odlučili slijediti Isusa Krista naviješta, slavi, živi i prenosi Ga u katehezi. Crkva ostaje uvijek živo i prvotno mjesto kateheze. Osim što je Crkva odgojiteljica – učiteljica naše vjere ona je istodobno i majka jer putem kateheze svoje članove uključuje u crkvenu obitelj i hrani ih svojom vlastitom vjerom.⁶⁴ Gledajući na vjeru kao proces u sebi može uključivati zadovoljstvo, zaštitu, sigurnost, otvorenost, radost, ali isto tako boli, borbu, izdaju, udaljenost, nesigurnost. Velike biblijske teme upravo govore o takvoj vjeri, o stanju prihvaćanja odnosa s Bogom, otvorenosti Njemu i drugima, ali i o gubitku, prekidanju odnosa.⁶⁵ „Konačni je cilj kateheze uvesti čovjeka ne samo u dodir nego u zajednicu, u bliskost s Isusom Kristom.“⁶⁶ U euharistijskoj katehezi se ne radi o spoznajnom procesu, nego o puno složenijem i cjelovitijem procesu urastanja u Božje otajstvo. To znači zauzimanje Kristovog motrišta, promatranje osobne i društvene povijesti kako je On promatrao, odgajanje za zrelu vjeru koja smjera cjelovitoj izgradnji osobe, prosuđivanju života poput Njega. Vjeroučitelji, katehete ne smiju zaboraviti da su Božja ispomoć samo onoliko koliko slijede Krista i prihvaćaju Božju pedagogiju dok je Bog onaj koji prvi ljude uvodi u otajstvo, oslovljava ih, prati i korača s njima.⁶⁷ „Istinski pomoći da se neka osoba susretne s Bogom – što je zadaća katehete – znači staviti u središte i kao svoj prihvatiti odnos koji Bog ima s osobom, te njemu prepustiti vodstvo.“⁶⁸ Nije dobro niti poželjno da se kateheza, posebno euharistijska kateheza programira za ljude, nego zajedno s ljudima. Ona treba osposobljavati ljude za teološko promatranje životnih trenutaka, za promišljanje vjere iz života te za samostalno otkrivanje djelotvornih načina izražavanja i življenja vjere.⁶⁹

2.3. Temeljne perspektive euharistijske kateheze

U nastavku ću prikazati temeljne perspektive euharistijske kateheze koje su u odnosu prema temeljnim ulogama Crkve. U temeljne zadaće kateheze ubrajamo poticanje na upoznavanje vjere, liturgijski odgoj, moralno obrazovanje, učenje moliti, odgoj za život u zajednici i za poslanje u svijetu.⁷⁰ Temeljne zadaće kateheze prožete su temeljnim ulogama Crkve – martirija, liturgija, dijakonija i koinonija.

⁶⁴Usp. ODK, br. 78-79

⁶⁵Usp. Jadranka Garmaz – Martina Kraml, *isto*, str. 22.

⁶⁶ODK, br. 80

⁶⁷Usp. Jadranka Garmaz – Martina Kraml, *isto*, str. 36.

⁶⁸ODK, br. 139

⁶⁹Usp. Jadranka Garmaz – Martina Kraml, *isto*, str. 52.

⁷⁰Usp. ODK, br. 85-86

2.3.1. Euharistijska duhovnost

Subjektivna dimenzija vjere je duhovnost. Uređenje kršćanskog života po Oltarskom sakramentu predstavlja euharistijska duhovnost. To znači da se preko slavljenja euharistije dobiva snaga i poticaj za prikladno uređenje života. U misterij euharistije uvodi nas euharistijska duhovnost koja u isti mah i potiče i omogućuje postupno nepotpuno preuzimanje Isusove logike življenja, Njegov pogled na svijet i život. Konstitutivno obilježje euharistijske kateheze je euharistijska duhovnost koja povezuje eshatološku stranu života sa praktičnom. Kako? Spomenuli smo da se u euharistiji događa pretvorba. Čovjek umjesto da se trudi sve razumjeti postaje za sve zahvalan. Više se ne izolira i ne isključuje druge nego postaje solidaran s drugim ljudima. Sve događaje koji mu obilježavaju život, stvari koje posjeduje, osobe koje susreće smatra darovanim. Euharistijska duhovnost pomaže čovjeku otkriti Božju prisutnost u njegovu konkretnom „sada“. Nastoji pomoći čovjeku da tumači vlastiti život iz perspektive Božjeg dolaska. Euharistijsku duhovnost naziva se i duhovnost zahvaljivanja. U čovjeku se javlja zahvalnost tek kada čovjek postaje svjestan da je sve primio od Nekoga. Iz zahvalnosti se javlja potreba za odgovorom koji se očituje u autentičnom svjedočenju o skladu vjere i života u životnim krizama. Kao što vidimo euharistijska kateheza kao katehetska djelatnost Crkve stoji u službi razvitka euharistijske duhovnosti.⁷¹

2.3.2. Priprema za liturgiju

Sakrament euharistije sastoji se od riječi i gesta, znakova i simbola koje bi bilo dobro da pojedinac razumije i preko njih komunicira. Duh Sveti je taj koji Boga Oca u euharistiji po Kristu čini prisutnim, ali isto tako i pojedinac se samo snagom Duha Svetoga može susresti s Bogom u vlastitoj konkretnoj situaciji. Duh Sveti je neophodno potreban pojedincu i za njegovo vlastito sudjelovanje u Tijelu Kristovu tj. Crkvi. U Crkvi se otvara prostor za djelovanje. Izazov za katehezu je euharistijska Kristova prisutnost. Kateheza je pozvana da se stavi u službu liturgije i da uvodi u ispravno poimanje osobe, zajedništva, Crkve, župne zajednice u skladu sa euharistijskim događajem. Zadatak euharistijske kateheze u službi euharistijskog slavlja je da svakog pojedinca dovede do iskustva kako je život okupljenih vjernika sa svim njegovim žalostima i radostima usmjeren i prožet živom nadom, a ne očajavanjem, pesimizmom ili drugom krajnošću fideizmom, fanatizmom. Iz svega ovoga dolazi se do zaključka kako su tri glavna cilja euharistijske kateheze. Prvi se sastoji u tome da povezuje životne situacije sa euharistijskim slavljem. Drugi cilj je vježbanje vjernika u

⁷¹Usp. Jadranka Garmaz, Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *isto*, 223-224.

aktivnom sudjelovanju u euharistijskom slavlju. Zatim, treći je osposobljavanje vjernika za preuzimanje poticaja iz euharistijskog slavlja i provođenje u praksu života. Kao što možemo vidjeti sva tri cilja se prožimaju međusobno i između njih je potrebna ravnoteža kao i između tri temeljne zadaće Crkve.⁷² „Kateheza, osim što potiče poznavanje značenja liturgije i sakramenata, mora odgojiti učenike Isusa Krista na klanjanje, zahvaljivanje, pokoru, na povjerljivo potraživanje, zajedničarski osjećaj, simbolički jezik..., jer sve je to potrebno kako bi se ostvario pravi liturgijski život.“⁷³

2.3.3. Odgoj za zajedništvo

U srcu same euharistije se nalazi zajedništvo, darovano „mi“ kao plod euharistijske Kristove prisutnosti. Zajedništvo se predstavlja kroz dva vida koja su međusobno povezana i ne mogu se dijeliti – povezanost s Bogom i s ljudima. Privilegirano mjesto za rast u vjeri je upravo zajedništvo. Na tom mjestu se izgrađuje osobni identitet, ali i vježba se odgovornost i solidarnost. Posebna zadaća euharistijske kateheze se sastoji upravo u tome da stvara uvjete za osjećaj solidarnosti i za razvoj zajedništva među ljudima.⁷⁴ Isusovo shvaćanje života u zajednici nije improvizacijsko, nego je za kršćanski život u zajednici potrebno brižno odgajati. Kateheza je pozvana poticati Isusove stavove koje nam donosi Matejevo evanđelje. Isus potiče i odgaja svoje učenike za duh jednostavnosti i poniznosti (usp. Mt 18,3), brigu oko najmanjih (usp. Mt 18,6), posebnu pozornost prema udaljenima, izgubljenima (usp. Mt 18,12), bratsku opomenu (usp. Mt 18,15), zajedničku molitvu (usp. Mt 18,19), uzajamno opraštanje (usp. Mt 18,22). Sve to obuhvaća i prožima iskrena bratska ljubav.⁷⁵ „Zajedništvo koje je bitna oznaka kako Euharistije tako i euharistijske kateheze nije samo sebi cilj, nego svoje ispunjenje nalazi u služenju i dijeljenju, u dijakoniji.“⁷⁶

2.3.4. Dijakonijsko poslanje u svijetu

Tumačenje života temeljeno na euharistiji daje vjernicima mogućnost i snagu za tumačenje i prihvaćanje vlastite zbilje kao dara življenja i umiranja za druge. Snaga se nalazi u samom Isusovom predanju i njegovoj žrtvi za sve ljude. To konkretno znači da euharistijski način življenja u sebi sadrži predanje za one koji su u potrebi, za one koji su potrebni naše skrbi i pomoći. Euharistijska vjera se shvaća kao kultura življenja u kojoj se razvija posebna

⁷²Usp. *Isto*, 225-226.

⁷³ODK, br. 85

⁷⁴Usp. Jadranka Garmaz, Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *isto*, 229.

⁷⁵Usp. ODK, br. 86

⁷⁶Usp. Jadranka Garmaz, Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *isto*, 230.

osjetljivost za potrebe prema drugima. S obzirom da euharistija po svojoj biti poziva i ističe izlazak vjernika iz samih sebe, iz zatvorenosti u svoje „ja“ prema otvorenosti drugima i poslanje koje se ostvaruje u svijetu, euharistijska kateheza dobiva posebnu oznaku, ali i zadaću. Euharistijska kateheza poziva i senzibilizira vjernike na dijakonijsko poslanje u svijetu, poziva na nasljedovanje i zauzimanje kršćanskih vrednota na javnoj, privatnoj, društvenoj, kulturnoj, poslovnoj razini života. Ta oznaka dobiva svoje utemeljenje u euharistiji obredom pružanja mira jedni drugima i na kraju završnim pozdravom koji glasi: „Ite missa est.“ Što znači: „Idite u miru.“ Mir, veličanstveni Božji dar koji su vjernici primili, šire dalje u svijet.⁷⁷ Euharistijska kateheza je dužna potkrepljivati one evanđeoske stavove kojima Isus upućuje svoje učenike u poslanje: traženje izgubljenih, odbačenih, naviještanje i liječenje istodobno, biti siromašan – ne gomilati bogatstvo, oslanjati se na Boga, prihvaćati odbacivanja i progonstva, ne očekivati nagrade osim radosti rada koji je za Kraljevstvo.⁷⁸ „Ta euharistijska kultura življenja ne postoji kao dovršena, cjelovita niti je unaprijed stilizirana za svaku konkretnu situaciju, nego se mora iznova stvarati u suodnosu s konkretnim prilikama i ljudima. Ona je uvijek darovana kultura življenja koja se ne može izvana dodati ni naučiti, nego je plod Božje milosti. Kao takva ona je bitni dio, nezamjenjivo središte kateheze- posebno euharistijske.“⁷⁹

⁷⁷Usp. Jadranka Garmaz, Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *isto*, 231-232.

⁷⁸Usp. ODK, br. 86

⁷⁹Jadranka Garmaz, Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *isto*, 234.

3. Euharistijska kateheza djece – prvopričesnika

Za katehezu nije dobro da se ona programira za ljude nego da se stvara zajedno s ljudima. Da bi kateheza bila prikladna i uspješna, treba dobro razmotriti i upoznati osobe koje ima ispred sebe. Treba se upoznati sa njihovom životnom i vjerskom situacijom, njihovom duhovno-psihološkom strukturom, njihovim životnim i vjerskim pitanjima, duhovnim ciljevima i vjerskim traženjima. Ispred sebe može vidjeti ljude različite dobi, one koje žive u posebnim okolnostima, različitom ambijentu, mentalitetu. S obzirom na različitost ljudi ispred sebe može se govoriti o različitim vrstama kateheze. U ovome poglavlju ću se osvrnuti na euharistijsku katehezu prvopričesnika, kao i na mjesto pripreme za prvu svetu pričest u župnoj zajednici. Međutim, ne smije se zaboraviti da ovdje izdvajam ovu dob samo zbog usmjerenosti rada jer inače euharistijska kateheza treba prožimati cijeli život koji se sastoji od svih dobi prvenstveno zato što su to etape svakog ljudskog života, od djetinjstva preko mladosti do starosti. Krenuti ću s katehezom odraslih jer u konačnici odrasli i odgajaju djecu u vjeri.

3.1. Kateheza odraslih

U kontekstu evangelizacijske zadaće današnje Crkve ističe se kako je kršćanska formacija odraslih od prvotne važnosti za pastoral. Vrijeme nakon koncila premješta naglasak sa tradicionalnog usmjerenja kateheze na djecu – sa svijeta djece na svijet odraslih.⁸⁰ „Govor vjere odraslima mora ozbiljno uzimati u obzir doživljena iskustva te uvjete i izazove s kojima se susreću u životu.“⁸¹ S obzirom na današnje okolnosti koje nadilaze tradicionalni način pristupa životu uključujući i pristup vjeri potrebno je i nužno naći i prikladan oblik kateheze. Osoba kojoj Bog daruje klicu vjere ima dužnost i pravo dovesti vjeru do zrelosti. Kateheza odraslih se odnosi upravo na takve osobe. Usmjeren je pojedincima koji su pozvani preuzeti društvene odgovorne službe različitih tipova kao i onima koji su izloženi različitim promjenama i dubokim krizama.⁸² Neke od posebnih zadaća koje kateheza odraslih ima su promicanje sazrijevanja života u Duhu Krista uskrsloga i formacija, pojašnjavanje današnjih vjerskih i moralnih pitanja, odgajanje za ispravno procjenjivanje sociokulturalnih promjena u svjetlu vjere, temelje vjere razviti razumski, pojasniti odnose između crkvenog djelovanja i vremenitog djelovanja, odgajati za prihvaćanje odgovornosti u poslanju Crkve i za kršćansko

⁸⁰Usp. Emilio Alberich-Ambroise Binz, *Odrasli i kateheza. Elementi katehetske metodologije za odraslu dob*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2002., 12.

⁸¹ODK, br. 172

⁸²Usp. ODK, br. 173

svjedočenje u društvu. Cilj je kateheze odraslih pomoći odrasloj osobi da otkrije, ispravno procijeni i ostvari ono što je primila po milosti i naravi, bilo živeći unutar ljudske zajednice bilo u crkvenoj zajednici.⁸³

3.1.1. Kateheza odraslih kroz služenje, zajedništvo, svjedočenje i slavljenje

Katehezu odraslih se može odrediti kao djelovanje koje će pomoći vjernicima da kroz promišljenost i jasnoću spoznaju i usvoje kršćansko naslijeđe na onaj način koji u njima potiče rast u vjeri. Time se ističe kako se kateheza odraslih, kao i svako područje katehetskog djelovanja, može ostvariti različitim oblicima (spontano i institucionalno, privatno i javno, sustavno i prigodno). Na katehezu odraslih se može gledati kao na trajnu katehezu zato što se vrši tijekom čitava života odrasloga. Takva je kateheza istinsko produbljivanje vjere koje se treba događati na način primjeren odrasloj dobi i u skladu s njihovim potrebama. Kateheza odraslih uvijek treba biti unutar globalnog konteksta pastoralnog i odgojnog djelovanja kršćanskih zajednica.⁸⁴ Ovdje razlažem vid kateheze odraslih u odnosu prema četiri velika područja ili bolje rečeno funkcije crkvenog posredovanja o kojima je već bilo riječ u prošlim poglavljima, a to su: služenje (diakonia), zajedništvo (koinonia), svjedočenje (martyria) i slavljenje (liturgia).

U liturgijsko-sakramentalnoj perspektivi možemo razlikovati katehezu odraslih u zajedničarskom slavljenju liturgijske godine, katehezi odraslih u kontekstu sakramentalne inicijacije i katehezu odraslih u oblicima pučke pobožnosti. Veoma plodno tlo za katehetska ostvarivanja je liturgija kako u samom slavljenju tako i u pripremi za nju. Što se tiče kateheze odraslih u zajedničarskim slavljenjima liturgijske godine ona je tradicionalna prigoda u kojoj se pomoću animacije skupova, propovijedanja, jezika obreda i simbola vrši veoma važna katehetska funkcija. Kateheza odraslih koja se nalazi u kontekstu sakramentalne inicijacije sadrži nekoliko vidova kateheze koju možemo razlikovati. Ovdje ubrajamo katekumenat u strogom smislu koji je za odrasle koji nisu kršteni, a traže krštenje. Uvođenje odraslih u sakramente kao što su ženidba ili potvrda u kojoj su odrasli primaoci inicijacije. I najčešći oblik kateheze odraslih koji obuhvaća uključivanje roditelja u sakramentalnu inicijaciju djece. Sakramentalna inicijacija djece preko krštenja, prve pričesti, ispovijedi ili potvrde zahtijeva i uključivanje roditelja, ali ne samo na način da u njima potiče zanimanje za religijsku formaciju djece, nego na način da i za njih postaje put dozrijevanja njihove vjere. No o tome

⁸³Usp. ODK, br. 175

⁸⁴Usp. Emilio Alberich-Ambroise Binz, *isto*, 49-50.

će biti više riječi u sljedećim poglavljima. Kod kateheze odraslih u oblicima pučke pobožnosti riječ je o devetnicama, procesijama, hodočašćima kojima i te kako mogu biti stvarna područja katehetskog i evangelizacijskog djelovanja.⁸⁵

U području proročkog poslanja kateheza odraslih obuhvaća različite oblike prve evangelizacije u pravom smislu riječi. Tu je riječ o misijskom pristupu u svrhu vjerskog dijaloga i uvjerljivog svjedočenja Evanđelja. Djelovanje koje je usmjereno na skupine kao i na osobe koje su daleko od vjere, ali i od Crkve. Djela koja su jednostavno i samo kateheza odraslih, koja su zamišljena i planirana ubrajaju se u katehezu odraslih u formalnom smislu. To se ostvaruje u obliku skupina za promišljanje, biblijskih predavanja, tečajeva, konferencija. Potrebne i nezaobilazne su i teološke pouke i formacije pastoralnih djelatnika, formacija kateheta, škole za roditelje. S obzirom na razvijanje tehnologije i masovne društvene komunikacije potrebno je uključiti sve katehetske i evangelizacijske djelatnosti koje se služe različitim sredstvima društvene komunikacije i njihovim jezikom kao što su knjige, filmovi, radijske i televizijske emisije, kazališta...⁸⁶

U zajedničarskim strukturama Crkve kateheza odraslih je povlaštenu oblik bilo u otkrivanju značenja zajednice kako bi se oživilo tradicionalno crkveno zajedništvo (župe, obitelji i mjesne Crkve) ili kako bi se tražilo nove oblike zajedništva. Tu ubrajamo različite zajednice (pr. crkvene bazične zajednice, afričke zajednice obnove) i novije zajedničarske pokrete (pr. fokolarini, karizmatici) koji su nositelji katekumenskih i katehetskih vrijednosti. Posebno u području župnih zajednica ima dosta pokušaja katehetske obnove (pr. pučka kateheza, župna kateheza odraslih, kateheza za narod). Povlašteno područje koje ima veliko pastoralno značenje i koje mnogo obećava je kateheza odraslih u bračnoj i obiteljskoj zajednici. To područje čine supružnici i male obiteljske skupine koje se zalažu za otkrivanje svoje vjere i svoje crkvene uloge.⁸⁷

U smislu služenja i svjedočenja ljubavi kateheza odraslih osim što stavlja naglasak na pomaganju drugome stavlja naglasak i na odgovorno zalaganje za promjenu društva, društvenih struktura. Ovdje možemo razlikovati dvije velike kategorije odraslih. Kategorija odraslih u odgojnom procesu koja se odnosi na rast u vjeri, ali istodobno promiče i cjelovit rast osobe. U ovu kategoriju se ubrajaju različite katehetske inicijative koje obuhvaćaju osnovno obrazovanje, pučku kulturu, opismenjavanje, prosvjećivanje, a osobito one inicijative

⁸⁵Usp. *Isto*, 51-52.

⁸⁶Usp. *Isto*, 52-53.

⁸⁷Usp. *Isto*, 54.

koje su u korist naroda i osoba kojima je najviše potrebno ljudsko promicanje. Drugu veliku kategoriju čini kateheza odraslih u društvenom i političkom djelovanju koje se zalaže za evanđeoske potrebe i kršćanski identitet u suvremenoj situaciji. Ovaj okvir kateheze odraslih kroz služenje, zajedništvo, svjedočenje i slavljenje koji smo ovdje sažeto prikazali nema namjeru da bude iscrpan niti da posluži kao jedinstveni oblik kateheze odraslih nego da nam da nazrijeti koliko je raznolika i složena kateheza odraslih danas u Crkvi.⁸⁸

3.1.2. Kateheza odraslih kao pouka, inicijacija i odgoj

Prema samoj naravi katehetskog čina razlikuju se tri vrste kateheze odraslih: kateheza odraslih kao pouka, kao inicijacija i kao odgoj. Poučavanje je usmjereno na znanje koje je prvi osnovni model katehetske metodologije. Drugi je inicijacija koja je usmjerena na bivstvovanje osobe u sebi i bivstvovanje u odnosu prema skupini kojoj pripada. Treći model je odgoj koji daje prednost djelovanju. U kategoriju kateheze odraslih kao poučavanje ubrajaju se katehetska ostvarenja kojima je zajednička didaktička konotacija. S obzirom da se radi o didaktičkim aktivnostima riječ je o komplementarnom procesu poučavanja-učenja. Ne radi se nužno o intelektualnom sadržaju, nego se gleda i puno šire. Proces učenja uključuje i jasne ciljeve koji se odnose na djelovanje i težnju, tj. stavove i ponašanje. U toj vrsti katehetskog djelovanja na razini svrhe i ciljeva govori se o trajnom odgoju vjere i o produbljanju vjere s naglaskom na spoznajnim i motivacijskim ciljevima. Kao primjer katehetskih ostvarenja možemo spomenuti konferencije i tečajeve, različite teološke formacije odrasli i različita biblijska predavanja. U katehezu odraslih kao inicijacije ili ponovne inicijacije ubraja se niz katehetskih ostvarenja koje možemo nazvati zajedničkim nazivom katekumenski put. Ova vrsta katehetskog djelovanja s obzirom na ciljeve i svrhu govori o poticanju na obraćenje te na preformuliranje vjere. S obzirom na metodološki postupak ova vrsta kateheze nema čisto znanstveni pristup. Njezin temelj čini struktura skupine (tehničko poznavanje dinamike skupine) i metodološke tehnike koje promiču sudjelovanje i aktivnosti. Najveći dio pastoralnih ostvarenja pripada kategoriji kateheza odraslih kao odgoj. Riječ je o odgoju koji oslobađa i o promicanju slobodnih, savjesnih i odgovornih osoba koje se stavljaju u službu Božjega kraljevstva obuhvaćajući sveukupne dimenzije i zahtjeve. Teži se obnovi i čišćenju Crkve. Ovoj katehezi su važni antropološki i društveni pristup isto kao i pomoć modernih znanosti sa isticanjem prvenstva djelovanja.⁸⁹

⁸⁸Usp. *Isto*, 55-56.

⁸⁹Usp. *Isto*, 56-58.

Dvjesto shemama koje sam prikazala, „Kateheza odraslih kroz služenje, zajedništvo, svjedočenje i slavljenje“ i „Kateheza odraslih kao pouka, inicijacija i odgoj“, možemo se poslužiti kao polazište i mogu nam biti korisne za rješavanje raznih situacija.

3.2. Euharistijska kateheza u župnoj zajednici

Euharistijska kateheza smjera prema tri temeljne zadaće Crkve: euharistijskom slavlju (liturgija), zajedništvu (koinonia) i služenju (diakonia). Euharistija je središte života i središte Crkve, ali ne samo to. Euharistija je i izvor i cilj kateheze. Euharistija je i središte same kateheze. Za euharistiju je od velikog značaja župna zajednica. Dar je imati župnu zajednicu koja pruža osobi mogućnost susreta s Isusovom zajednicom - Crkvom. Od samog susreta pruža i puno više. Župna zajednica omogućuje ulazak u zajedništvo sa Crkvom, a preko nje sa Isusom Kristom.⁹⁰ Zato ću u ovom poglavlju spomenuti nekoliko temeljnih oznaka župne zajednice i župne kateheze u okviru župne zajednice.

3.2.1. Župna zajednica

O župnoj zajednici jasno govori Katekizam Katoličke Crkve ovim riječima: „Župa je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskog biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitu pastiru.“⁹¹ Dok u drugom broju ističe slijedeću važnu odrednicu župe koja je za ovaj rad od velike važnosti, a glasi ovako: „Župa je euharistijska zajednica i srce bogoslužnog života kršćanskih obitelji; ona je povlašteno mjesto kateheze za djecu i za roditelje.“⁹² Drugi vatikanski sabor nije izdao nikakvi posebni dokument koji govori o župnoj zajednici, nego se o njoj govori u nekoliko saborskih dokumenata u različitim kontekstima. Jedan od dokumenata je Sacrosanctum Concilium – Konstitucija o svetoj liturgiji koja govori o župi u kontekstu promicanja liturgijskog života i zahtijeva od biskupa uspostavljanje „zajednice vjernika, među kojima se ističu župe uređene po mjestima pod pastirskom; one na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po cijelom svijetu.“⁹³ Zatim u dokumentu Lumen Gentium – Dogmatska konstitucija o Crkvi u kontekstu govora o Božjem narodu ističe da „Vjernici su krstom pritjelovljeni Crkvi i krsnim su biljgom određeni za bogoštovlje kršćanske religije; preporođeni u djecu Božju, dužni su ispovijedati pred ljudima vjeru koju su od Boga primili

⁹⁰Usp. Josip Šimunović, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća. Pastoralno-teološka razmišljanja o mogućnostima ostvarivanja župnoga pastoralna u Republici Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., 6.

⁹¹KKC, br. 2179

⁹²KKC, br. 2226

⁹³SC, br. 42

po Crkvi.“⁹⁴ Iz svega ovoga možemo vidjeti jasne i ključne temeljne oznake župe koje su nam potrebne za daljnje razumijevanje župne kateheze.

3.2.2. Župna kateheza

Župna zajednica brigu za svoje članove pokazuje župnom katehezom. Kod župne kateheze u svrhu životnosti sadržaja vjere potrebno je i jako važno iskustvo, životna i vjerska biografija. Istaknut ću pojedine elemente župne kateheze. Župna kateheza omogućuje iskustvo vjere. Iako je obitelj ta koja ima prirodno i povlašteno mjesto za stjecanje životnih iskustava, često se događa da umjesto primarnih svjedoka i prenositelja vjere trebaju djelovati sekundarni svjedoci i prenositelji (župnik, kateheta, vjernik laik). Župna kateheza budi i osobnu vjeru. Cilj župne kateheze je da pomogne adresatima kateheze (djeca, mladi, odrasli) ući u zajedništvo i bliskost sa Isusom Kristom. Adresati se okupljaju u zajednicu i tako se odgajaju za zajedništvo koje je prožeto komunikacijom. Komunikacija je od velike pomoći adresatima u daljnjem razvijanju i popravljaju osobina koje ne mogu spoznati bez komunikacije s drugima. Što se tiče učenja i razvijanja komunikacije unutar katehetske skupine ključnu ulogu ima osoba voditelja. Njegova je dužnost usavršavati se u određenim vještinama (ljubav, slušanje, iskrenost, učenje, vođenje i postavljanje ograničenja) kako bi mogao unutar katehetske skupine graditi kvalitetne odnose. Jedno od obilježja župne kateheze je poticanje na angažiranost u župnoj zajednici. Župna kateheza nastoji povezati teoriju vjere sa praksom vjere. U župnoj zajednici to dolazi do izražaja kroz razne načine kao npr. skupljanje raznih potrepština za najpotrebnije, pripremanje župnih događaja, sudjelovanje na molitvama. Cilj župne kateheze je naučiti članove katehetske skupine osjećati s Crkvom tako da svojim intelektualnim i tjelesnim razvojem žive kršćanski u obitelji, župnoj zajednici i društvu. Od velike važnosti župne kateheze je da svoje adresate odgaja za euharistijsko slavlje. Župna kateheza se ubraja i jest djelovanje Crkve, a svako djelovanje Crkve ima izvor i vrhunac u euharistiji. Iz toga dolazimo do zaključka da je vrhunac i središte župne kateheze - euharistija. Jedno od obilježja župne kateheze je da može postati put do roditelja. Roditelji pomoću župne kateheze mogu popuniti razne praznine nastale u vjerskom znanju i prijeći od tradicionalne, formalističke i površne religioznosti na religioznost koja ima temelj na osobnom uvjerenju. I kateheza djece i mladih će se poboljšati kao i njihova religioznost budu li imali podršku i primjer roditelja.⁹⁵

⁹⁴LG, br. 11

⁹⁵Usp. Josip Šimunović, *isto*, 99-108.

Župna zajednica ima temeljnu zadaću da kroz župnu katehezu uvede pojedinca duhovno i tjelesno u iskustvenu dimenziju vjere. U župnoj katehezi se pomiče naglasak s analize na sintezu, s razumijevanja na djelovanje, s teorije vjere na teoriju prakse. To najbolje vidimo u konkretnoj župnoj zajednici u kojoj se uči, slavi i živi kroz liturgijsko slavlje i molitveno-liturgijski život.⁹⁶

3.3. Euharistijska kateheza obitelji

Prvi odgojitelji u vjeri su roditelji. Kao što je župa mjesto kateheze, tako je i obitelj. Razlika je u tome što obitelji pripada primarna uloga. Ovdje je riječ o kršćanskom odgoju koji je prigodan. Najdublja inicijacija u kršćanski život je na tom ljudskom temelju obitelji kroz prve korake u molitvi, odgoj moralne svijesti, buđenje na smisao za Boga i kroz izgradnju kršćanskog osjećaja ljudske ljubavi.⁹⁷ Brak predstavlja ljubav u kojoj se povezuje čuvstvena dimenzija sa slobodnim izborom, dakle riječ je o vrijednostima – predanost, vjernost i kreativnost. Iz te ljubavi rađa se novi život. Takva ljubav stvara nove odnose. Na početku rodbinskog odnosa stoji roditeljska ljubav prema djeci. Tu se rađa dinamična zajednica u kojoj se govori i svjedoči o ljubavi između supružnika, između roditelja i djece, između braće/sestara ili ne govori i ne svjedoči.⁹⁸ „Ljubav koja nadahnjuje međusobne odnose među članovima obitelji jest unutarnja snaga što oblikuje i oživotvoruje zajedništvo i obiteljsku zajednicu.“⁹⁹ Kakav je odnos između župne kateheze i kateheze obitelji?

3.3.1. Odnos župne kateheze i kateheze obitelji

Ovdje nije riječ o odnosu u kojem se ističe njihova suprotnost, nego je riječ o njihovoj podudarnosti i nadopuni za dobro osobe, obitelji, društva, odnosno cijelog ljudskog roda. Kako? Kada se dijete prihvaća kao Božji dar, kada se roditelji raduju jer su sudjelovali u Božjem djelu stvaranja tada do izražaja dolazi religiozna dimenzija roditelja. Rađanjem dijete postaje član obitelji, a krštenjem član župne zajednice. Za svakog čovjeka obitelj ima značajnu ulogu u njegovom životu. Preko obitelji čovjek postaje i stanovnikom svijeta, pripadnikom društva koje je određeno kulturom, mentalitetom, vjerom. Razvoj religioznosti

⁹⁶Usp. Jadranka Garmaz-Martina Kraml, *isto*, 141-142.

⁹⁷Usp. ODG, br. 255

⁹⁸Usp. Papinska biblijska komisija, *Što je čovjek? (Ps 8,5). Putovanje kroz biblijsku antropologiju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2022., br. 150-151 (dalje: *Što je čovjek?*)

⁹⁹Ivan Pavao II., *Familiaris consortio – obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, 22.11.1981., br. 21 <https://katolicke-skole.hbk.hr/wp-content/uploads/2019/09/Familiaris-consortio.-Obiteljska-zajednica.pdf> (dalje: FC)

kod djece upravo prvi pružaju roditelji svojim životom, poučavanjem i primjerom.¹⁰⁰ Osobiti znak kršćana, posebno kršćanskih obitelji treba biti prihvaćanje, poštovanje, ljubav, požrtvornost, mnogostruko i jedinstveno služenje – materijalno, duhovno, odgojno, čuvstveno prema svakom djetetu.¹⁰¹ Međutim, današnja situacija obitelji modernog doba nije ni malo lagana. Odnosi u obitelji su znatno izmijenjeni, tempo života je drugačiji koji pridonosi gubitku vremena provedenog unutar obitelji, smanjenju kvalitetnih odnosa, gubitka komunikacije. Sve to doprinosi ne ostvarivanju vjerskog života i odgoja jer se prelazi na samo izvanjsko prakticiranje vjerskog života koje je povezano s velikim proslavama vjenčanja, krštenja, prve svete pričesti, potvrde, sprovoda. Od velike pomoći u takvim okolnostima obitelji treba biti župna zajednica, odnosno župna kateheza koja će unutar svog sustavnog rada pružati sustavan pastoralno-katehetski rad obiteljima kako bi ih podsjetila i pomogla u izvršavanju i održavanju obećanja koja su dana na vjenčanju i na krštenju djece.¹⁰² Široki je pojam kateheza unutar obitelji. Takva kateheza se odnosi na cjelokupan obiteljski život i njegovu kulturu. Oblik kršćanskog načina života koji je svjesni i nesvjesni, implicitni i izričiti predstavlja obiteljsku katehezu. Glavni temelj obiteljske kateheze čine temeljna iskustva koja pruža obitelj. Ovdje možemo spomenuti kvalitetnu međuljudsku komunikaciju, kulturu slobodnog vremena, kulturu jela, kulturu obiteljskih slavlja, kulturu medija. U katehezu obitelji spadaju sva župna katehetska nastojanja kojima je u središtu obitelj. Župna zajednica i župna kateheza ima zadaću da roditeljima i djeci pruži jasne smjernice za kršćanski obiteljski život i za otkrivanje Božje prisutnosti u obitelji.¹⁰³

3.3.2. Euharistijski put kao obiteljska kateheza

Koncept obiteljske kateheze nastojat će pobliže označiti kroz model nazvan „Euharistijski put kao obiteljska kateheza“. Taj koncept stavlja naglasak na roditelje koji imaju središnju ulogu tijekom pripreme djeteta za prvu pričest. To znači da su roditelji aktivno uključeni u pripremu svoga djeteta. Tu treba biti oprezan da se ne bi pomislilo kako roditelji trebaju preuzeti i ulogu katehete. Radi se o tome da se naglasi i njihova katehetska prikladnost. No, za to je potrebno nužno ići i s roditeljima katehetskim putem. Potrebno je vjeru samih roditelja, odnos i pristup Isusu Kristu, Riječi Božjoj i euharistiji probuditi ako je nema, produbiti ako je u pitanju površnost i razvijati ako je riječ o neznanju. Oni su na ovome

¹⁰⁰Usp. Josip Šimunović, 113-114.

¹⁰¹Usp. FC, br. 26

¹⁰²Usp. Josip Šimunović, 116.

¹⁰³Usp. Jadranka Garmaz-Martina Kraml, *isto*, 149-151.

katehetskom putu prije svega odrasli kršćani kojima je potrebna kateheza za njihov duhovni razvoj i za vođenje i praćenje njihovog puta prema zrelosti vjere. Euharistijski put kao obiteljska kateheza podupire roditelje u predanju vjere svoje djece. Takva obiteljska kateheza ima pogled u budućnost i usmjerena je prema budućnosti jer razvija komunikaciju roditelja i djece, jača kontakt župne zajednice i roditelja, ima poticajnu ulogu na odnos među obiteljima u župnoj zajednici. Euharistijski put može imati širok spektar oblika i sadržaja jer ovisi o mogućnostima župne zajednice, ali i o interesima roditelja. Roditelji sami odlučuju koji cilj žele postići. Polazna točka za takvo shvaćanje je dvostruka uloga roditelja koji su odrasli kršćani i kršćanski roditelji. Kateheza obitelji nije potpuna bez kateheze roditelja i o katehezi roditelja može se govoriti i izvan okvira kateheze obitelji. Oba su katehetska oblika potrebna i direktno utječu jedan na drugoga. Uključivanjem djece u katehezu dobivamo od kateheze odraslih katehezu roditelja, a uključivanjem roditelja u katehezu dobivamo katehezu djece. Iz svega ovoga dolazimo do zaključnih stvari koje se tiču euharistijske kateheze. Adresati euharistijske kateheze prvenstveno su djeca koja se pripremaju za slavlje svete pričesti, ali to se ne smije ograničiti ni vremenski kao ni samo na djecu. Kao druga stvar koja se tiče euharistijske kateheze je da u primarne nositelje kateheze spadaju odrasli i roditelji u okviru obiteljske i župne kateheze. Treba se staviti naglasak na komuniciranje simbola euharistijskog slavlja i na liturgijskom jeziku, a ne samo na biti euharistije. Vidjeli smo da su osnovni sadržaji euharistijske kateheze slijedeći: kateheza o Isusu, oblikovanju života nasljeđujući Krista, o sakramentu ispovijedi, sv. Misi, uvođenju u župnu zajednicu. Suočavanje sa svakodnevnim životom te uzimanje u obzir stvarne životne situacije zadaća je euharistijske kateheze. Uspjeh će uvelike ovisiti o balansiranju između teoloških sadržaja i antropološko-kulturalnih obilježja subjekata.¹⁰⁴

3.4. Euharistijska kateheza prvopričesnika

U ovom radu djeca su adresati euharistijske kateheze. Prvopričesnici su djeca koja se pripremaju za sakrament inicijacije - prvu svetu pričest u određenoj župi. Nakon sažetog izlaganja o katehezi odraslih, katehezi obitelji, katehezi roditelja i župnoj katehezi usmjeriti ću pogled na euharistijsku katehezu prvopričesnika. Euharistijska kateheza treba u obzir uzimati stvarne životne situacije, iskustva djece koja oni doživljavaju. Euharistijska kateheza treba graditi ta iskustva na temeljima realnosti kako bi bila životna, a ne na idealnim slikama

¹⁰⁴Usp. *Isto*, 153-160.

da bude bajkovita. Od velike je važnosti za euharistijsku katehezu da uzima u obzir kulturološke, socijalne, antropološke, psihofizičke značajke samog adresata kateheze.

3.4.1. Psihološki profil djece

„Prema crkvenim dokumentima prikladna dob za primanje sakramenta pokore i euharistije smatra se ono životno razdoblje kada dijete postaje sposobno za rasuđivanje, a to je oko sedme godine života, odnosno, nešto prije ili kasnije. Prema smjernicama naših biskupa “dob za prvu pričest neka budu početni razredi osnovne škole.“¹⁰⁵ Dob djece koja se spremaju na prvu svetu pričest psiholozi opisuju kao dob naivnog realizma. Dječje pojmovlje i percipiranje odiše djetinjском naivnošću unatoč tome što ona teže objektivnom i realnom spoznavanju svijeta. Glavna aktivnost mu je igra. Voli rješavati zadatke, pisati, crtati, sastavljati. Ispunja ga stvaralački zanos i znatiželja. Pokazuje kritičko stajalište prema okolini što se vidi po kritiziranju mlađe djece. Pamte stvari jako dobro. Usvajaju pravila logičkog ponašanja i polako otkrivaju veze u odnosu uzrok-posljedica. Školu pohađaju radosnije jer tamo stvaraju novi svijet koji je drugačiji od obiteljskog. Orijentirani su prema praksi i vole učenja u grupi. Postaju živahnija i vedrija. Uživaju u slavljinama, svetkovinama. Posebno ih raduje slavljenje rođendana. Karakteristična je privrženost prema majci i ponos na vlastite roditelje. Odani su vlastitoj obitelji. Osjećaju potrebu društva. Iako se u njima pokazuje sve veća težnja prema samostalnosti i dalje rado oponašaju starije i još uvijek prilično dobro slušaju. Ne vole da ih stariji prate na putu, npr. odvoditi ih u školu ili dolaziti po njih. To je vrijeme kada se traže grupe kojima će se prikloniti. Milostiva su srca i sudjeluju u tuđim emocijama. Međutim, uživaju u ruganju drugima kao i u strašenju drugih. Hvalisavi su, traže privilegije, očekuju nagrade, sve nastoje činiti kako bi se dopali starijima. Skloni su pretjeranostima (posebno u govoru), neustrajni, nestrpljivi i zanimljivo da su uvijek u žurbi. Osjećaju potrebu da se nekome povjere, ispovijedaju i da za pogreške koje su učinili daju zadovoljštinu. Drago im je kad se u njih ima povjerenja, stide se kada ukradu ili lažu. Shvaćaju da je uvreda Boga i roditelja grijeh. Pokazat će znakove darežljivosti kada se poziva na njihovu dobrotu, plemenitost. To je doba dječje prirodnosti i bezazlenosti. Religiozni život im se odvija u znaku pozitivnosti, ako pripadaju katoličkoj obitelji. Boga ljube, poštuju svećenika, marljivo uče vjeronauk i crkvu će redovito pohađati. Za svoju dob dobro se snalaze u svijetu vjere. Najviše što ih zanima su prikazi neba i biblijski događaji. Dječacima su

¹⁰⁵HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice HBK na početku trećeg tisućljeća*, br. 43 (10.5.2023.) dostupno na: <https://hbk.hr/wp-content/uploads/2018/11/NA-SVETOST-POZVANI.pdf>

dobrota i svetost glavne oznake za Boga. U toj dobi djeca još čvrsto vjeruju. Rado će se moliti kako sami tako i u skupinama. Oduševljeno će posjećivati dječje mise, revno će dolaziti na vjeronauk i osvojeni su liturgijom (pr. dječaci će kod kuće graditi oltariće, „govoriti“ misu).¹⁰⁶

3.4.2. Obiteljski odgoj vjere

Odgoj vjere ima mnogo definicija. No meni je najprikladnija definicija u kojoj se ističe da odgoj vjere obuhvaća cjelokupan odgoj čovjeka. Cilj takvog odgoja je odgojiti zrelu vjeru tj. stav vjere. To znači odgajati savjest, slobodu i srce, odgajati za kršćansku solidarnost i nadu. Sve to odgajati sa ciljem kako bi čovjek čovjeku bio pomoćnik i zaštitnik.¹⁰⁷ Roditelji trebaju stvarati obiteljski ambijent koji će prožimati ljubav i odanost prema ljudima i prema Bogu. Takav ambijent omogućava osobni, društveni i vjerski razvoj djeteta. Roditeljska odgojna uloga je od neizmjerne važnosti i teško se može ičim drugim zamijeniti. Odgojno pravo i dužnost roditelja je izvorno, prvobitno, neotuđivo i nezamjenjivo. Temeljno počelo roditeljskog odgoja je majčinska i očinska ljubav. Ljubav roditelja obogaćuje djecu vrednotama koje su najdragocjeniji plodovi ljubavi, a to su: blagost, dobrota, postojanost, duh žrtve, služenja i nesebičnosti.¹⁰⁸ „Sebedarje koje nadahnjuje ljubav među bračnim drugovima jest uzor i mjerilo onoga što se mora ostvariti u odnosima među braćom i sestrama i među različitim naraštajima koji zajedno žive u obitelji.“¹⁰⁹ Temeljna kategorija na kojoj se gradi vjera je upravo odnos. Na odnosu roditelja i djece temelji se odgoj u vjeri i zato se sastoji više od stilova komunikacije, dnevnih rituala, svjedočenja vjere, obiteljskih i rođendanskih slavlja, molitvenog života, oblikovanja dokolice, zajedničko provedenog slobodnog vremena.¹¹⁰ Sakramentom ženidbe – roditelji koji su kršćani- dobivaju osobiti i novi izvor za odgojno poslanje. Njihova je zadaća da odgoje svoju djecu za štovanje Boga. Tako odgojno poslanje sakramentom ženidbe postaje prava služba Crkve koja je uključena u izgradnju svojih članova. Sabrana Riječju i sakramentom, obitelj krštenika kao kućna Crkva istodobno postaje kao i sveopća Crkva, majka i učiteljica.¹¹¹ „Ukoliko roditelji stvaraju dobre odnose s djecom, njeguju privrženost i povjerenje, taj će odnos biti temelj za njihovo povjerenje u Boga i

¹⁰⁶Usp. Živan Bezić, Psihološki profil djece školske dobi, *Crkva u svijetu*, 8 (1973.) 2, 141-144.
<https://hrcak.srce.hr/92028>

¹⁰⁷Usp. Jadranka Garmaz, Elementi proročkog u obiteljskom odgoju vjere, *Bogoslovna smotra*, 89 (2019.) 3, 744.

¹⁰⁸Usp. FC, br. 36

¹⁰⁹FC, br. 37

¹¹⁰Usp. Jadranka Garmaz, *isto*, 746.

¹¹¹Usp. FC, br. 38

njihovu vjeru u Boga.¹¹² Obitelj se po svojoj naravi i pozivu otvara drugim obiteljima i društvu. Obiteljski život je iskustvo zajedništva i sudioništva, a ujedno i prvi i osnovni prilog društvu. Zakonom dobrohotnosti se vode i nadahnjuju odnosi među svim članovima obiteljske zajednice.¹¹³ Obiteljski vjerski odgoj je snažno zauzet i za vanjsko djelovanje *ad extra*, ne zaustavlja se samo na djelovanju *ad intra*, odnosno samo unutar obiteljske zajednice.¹¹⁴

3.4.3. Euharistijska kateheza prvopričesnika

Slavlje prve svete pričesti je praksa u Crkvi općenito, a ne samo u župnim zajednicama u Crkvi u Republici Hrvatskoj. Prva pričest nije samo svečani trenutak za prvopričesnike i za njihove obitelji, nego je ona svečani trenutak i za cijelu župnu zajednicu jer je to znak opstojnosti župne zajednice u budućnosti, produžetak života župne zajednice. Zato je potrebno svečano obilježiti kada dijete prvi puta prima pričest sjedinjujući se s Kristom i tako postajući dionikom stola Gospodnjega s odraslima i svim ostalim vjernicima. S obzirom na važnost prve svete pričesti potrebno je posebnu pozornost posvetiti njezinoj pripravi i samom slavlju kao i sakramentu pomirenja koji prethodi prvoj pričesti. Priprava za prvu pričest obuhvaća upoznavanje sa sadržajima vjere koji su povezani s euharistijom. Potreban je prikladan liturgijski odgoj, tako da djeca razumiju geste i simbole kroz euharistiju.

Zatim, djeca trebaju kroz pripremu shvatiti vezu između liturgije i svakodnevnog života te se kroz pripremu vježbati u sazrijevanju onih stavova što ih euharistija zahtijeva kao što su: sudioništvo, opraštanje, radost, zahvalnost. Od velike je pomoći *Plan i program župne zajednice* koji ima izrađen put priprave baš za prvu pričest po tematskim jedinicama i cjelinama. Svakako i vjeronauk u školi daje svoj doprinos ovoj pripremi. Kateheza treba poštivati i poznavati djetetove zakonitosti i sposobnosti, te sredinu iz koje potječe i u kojoj živi kako bi dijete na svoj način shvatilo, prihvatilo i u svoj život pretočilo. Prva koja katehizira je obitelj, pa je od velike važnosti i hvalevrijedno da se što više uključe roditelji u pripremu za prvu svetu pričest. Potrebno je posvjestiti roditeljima da dan prve pričesti nije samo lijepa svečanost i prigoda za lijepo obiteljsko okupljanje, nego je taj dan od velike važnosti za njihovo dijete jer označava kontinuirani rast u vjeri za cijeli njegov život kao i za poslanje koje dobiva u župnoj zajednici, Crkvi i društvu.¹¹⁵ U našim župnim zajednicama najzastupljenija je (euharistijska) kateheza prvopričesnika. Nažalost, događa se da je pored

¹¹²Jadranka Garmaz, *isto*, 747.

¹¹³Usp. FC, br. 42-43

¹¹⁴Usp. Jadranka Garmaz, *isto*, 753.

¹¹⁵Usp. Josip Šimunović, *isto*, 226-229.

kateheze krizmanika i jedini oblik kateheze u župnoj zajednici. U svijetu postoji golema ponuda knjiga, raznih pomagala kako bi pomogla u pripravi za prvu pričest. U Hrvatskoj nije takva situacija. Postoji samo nekoliko manjih priručnika. Priprema za prvu pričest zahtijeva različite didaktičke materijale, metode i sredstva. Didaktička pomagala, materijali i metode ako su nespretno izabrana mogu često skrenuti pogled s onoga što je bitno. To je jedan od važnih razloga zašto je potrebno sustavno planirati katehetski proces za prvu pričest.¹¹⁶

¹¹⁶Usp. Jadranka Garmaz-Martina Kraml, *isto*, 199-201.

4. Euharistijska kateheza prvopričesnika u današnje vrijeme

Euharistijska kateheza prvopričesnika je najzastupljenija kateheza u našim župnim zajednicama. Nakon što smo prikazali euharistiju kao središte života i Crkve, sakrament ljubavi koji je euharistijski misterij, usmjerili smo pogled prema euharistiji kao izvoru, središtu i cilju same kateheze. S obzirom na razne vrste kateheze izložili sam ukratko katehezu odraslih, katehezu u župnoj zajednici i katehezu obitelji te ključnu za rad katehezu prvopričesnika. Vidjeli smo njihovu međusobnu povezanost i međusobnu ovisnost. Sada je potrebno ponuditi odgovor vezan za planiranje i vođenje euharistijske kateheze, zatim i neke smjernice za euharistijsku katehezu. Prije svega toga potrebno je analizirati stanje današnjega vremena, odnosno vidjeti u kakvim se okolnostima nalaze mladi, odrasli, obitelji i djeca.

4.1. Analiza stanja današnjega vremena

Obitelj koja ima ključnu ulogu u odgoju djece, posebice vjerskom nalazi se u velikim krizama i suočava se sa brojnim izazovima. „Biblija promatra obitelj također kao mjesto kateheze za djecu.“¹¹⁷ Psalam 78,3-4 o tome jasno govori: „Ono što čusmo i saznasmo, što nam kazivahu oci, nećemo kriti djeci njihovoj, predat ćemo budućem koljenu: slavu Gospodinovu i silu njegovu i djela čudesna što ih učini.“ Nažalost, tradicionalan način prenošenja vjere, s koljena na koljeno i, unutar obitelji i društva, gotovo da je iščezao. Danas ne prevladava više takav tradicionalni način života u kojem bi se posvećivalo odgoju djece i jačanju obiteljskih veza, nego je stil života postao takav da se sve više radi o upletanju raznih ideologija u obitelj, društvene i obiteljske odnose koji obezvrjeđuju brak, mlade potiču na pretjerani aktivizam, karijerizam, individualizam i sl. Sve to dovodi do slabljenja vjere i vjerske prakse, a još više do raznih ovisnosti, nasilništva, zlostavljanja djece, žena, mnogih rastava braka.¹¹⁸ Važno je razumjeti da se današnja kateheza događa u okruženju iz kojega je iščezla zajednička molitva, te ne možemo više samo tako jednostavno pretpostavljati vjeru u mnogim vjernicima.¹¹⁹ S velikim izazovima se susreću odrasli, supružnici, a posebice obitelji koje su dužne prenositi vjeru svojoj djeci. Veliki dio vremena roditelji provode na poslu, van obitelji jer su radi financijskog preživljavanja i osiguravanja materijalne budućnosti djeci često i prisiljeni preuzimati takve poslove. Nakon posla roditelji dolaze umorni, iscrpljeni i

¹¹⁷PAPA FRANJO, *Amoris laetitia - Radost ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama, kršćanskim supružnicima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., br. 16 (dalje: Al)

¹¹⁸Usp. Al, br. 33

¹¹⁹Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11). Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018., br. 1 (dalje: Kateheza i rast u vjeri)

neraspoloženi za razgovore. Mnoge obitelji više preko tjedno uopće ne objeduju zajedno. Na loše odnose utječe i nekvalitetno provođenje zajedničkog vremena koje se umjesto razgovoru posveti društvenim mrežama gdje se djeca susreću sa sadržajima koji su vrijednosno suprotni od obiteljskog i vjerskog odgoja. Nerijetko se obitelji susreću s golemim stresom i tjeskobama jer je pogled više usmjeren na buduće probleme nego na uživanje u sadašnjem trenutku.¹²⁰ Uza sve napretke tehnologije koje čovjek suvremenog doba razvija svaki dan, ipak je jasno kako se gubi osjećaj za sam život kao i za najviše stvari, odnosno vrijednosti u životu. Najviše od svega što zabrinjava su razna svjetska previranja koja zadobivaju zastrašujuće posljedice kao što su razni ratovi, progonstva, terorizam i izbjeglištva. Zabrinjavajući je pad nataliteta, uništavanje obitelji u samim njezinim temeljima i ozbiljan pad kršćanskih i općeljudskih vrednota. Zastrašujuće je koliko se uništava osobni, bračni i nacionalni identitet. I same crkvene zajednice se bore sa raznim slabostima i podjelama.¹²¹ U takvim okolnostima Crkva je pozvana surađivati s roditeljima, pomagati im kroz razne pastoralne inicijative kako bi ispunili poslanje odgoja zadobivenog sakramentom ženidbe. Crkva se gradi upravo odgajanjem djece u vjeri, podržavanjem mladih u vjeri i učvršćivanjem obitelji i brakova u vjeri. Tako podržani roditelji lakše pronalaze i prihvaćaju poziv odgojitelja i prvog odgojitelja u vjeri.¹²²

4.2. Planiranje i vođenje euharistijske kateheze

Kako bi Crkva bila od koristi obitelji u odgoju vjere djece i kako bi sama pripremala djecu za primanje sakramenta, potrebno je da ona preko kateheta planira i vodi određene katehetske procese. Ovdje ćemo ponuditi samo ukratko neke smjernice kojima se može poslužiti svaki čitatelj i u obitelji, školi i zajednici započeti euharistijsko-katehetske procese.¹²³

Voditi katehetski proces nije moguće bez participiranja u dinamici grupe. Participiranjem voditelj postaje ranjiv i dodirljiv, a ponekad i nemoćan. Vodstvo koje je otvoreno za susret, odnos, dodir ima priliku postati vodstvo koje mijenja grupu i njene članove privodi k zrelosti vjere. Međutim, to ne znači da se ne zna tko ima vodeću ulogu. Jedno od temeljnih načela takvoga vodstva jest da smetnje uzimaju prednost i da preko njih, s njima i uzimajući ih u obzir možemo ostvariti živo učenje vjere. Smetnje u odgoju vjere mogu

¹²⁰Usp. AI, br. 50

¹²¹Usp. Kateheza i rast u vjeri, br. 6

¹²² Usp. AI, br. 85

¹²³Usp. Jadranka Garmaz-Martina Kraml, *isto*, 188.

biti mnogovrsne i uključuju sve ono negativno što se odjednom može dogoditi i koje možemo okrenuti u dobro, uz pomoć čega možemo odgajati u vjeri. To uključuje emocionalno potresene članove kojima se treba omogućiti prilika da izraze svoju bol, nelagodu, strepnju, problem prije započinjanja radnog procesa. U vođenju katehetskih procesa potrebno je integrirati neke zajedničke momente kao što su međusobno pomirenje, zajedničko blagovanje, posadašnjenje, solidariziranje. Vodstvo se treba promatrati kao suradničko vođenje pri čemu od velike važnosti može biti metoda *interakcije usmjerene na temu*. U njoj tema predstavlja konkretno određenje sadržaja do kojega se dolazi tek nakon četiri mjesta iskustva i spoznaje (vlastito ja, interakcija u određenoj skupini, ono o čemu se govori i društveno-crkveni kontekst) i onoga što iz toga nastaje.¹²⁴

Kada se planira euharistijska kateheza potrebno je voditi računa o promatranju iz više perspektiva i posvećivanju pozornosti kako prema euharistijsko-teološkim opcijama, tako i prema gore navedenim mjestima iskustva. Grafički se to može prikazati trokutom. Za primjer stvarnog sadržaja uzimamo blagovanje kao znak života (izaziva unutarnji sukob jer može predstavljati istovremeno sasvim suprotne osjećaje ili stavove). Međutim, blagovanje tj. euharistija kao mjesto Božjeg dodira je poruka, svjedočanstvo i biblijsko iskustvo. U samom trokutu se nalazi pristup euharistiji na koju se gleda kao na Božje samodarivanje koje podrazumijeva Isusov život, navještaj. Na tri kuta se nalaze slijedeća tri elementa. Na vrhu trokuta se nalazi crkveno-društveni kontekst koji je mjesni i svjetski, a sredstva društvenog priopćavanja ga određuju. Zatim na drugom se nalazi *JA* sa osobnom kulturom blagovanja, a na trećem se nalazi *MI* koja predstavlja zajednicu koja blaguje. Planiranje se sastoji od 4 koraka. Prvi korak se sastoji od uočavanja i prikupljanja želja i potreba s obzirom na temu Euharistije i njene uloge u životu pojedinca. Nakon toga slijedi zajedničko pregledavanje i uređivanje želja i potreba. Zatim treći korak nastavlja oblikovanje tema koje proizlaze iz želja i potreba. Na kraju, četvrti korak predstavlja strukturiranje radne jedinice koja će određenim metodama, sredstvima i oblicima strukturirati radni proces primjerenoj temi.¹²⁵

4.3. Smjernice za euharistijsku katehezu prvopričesnika u današnjim okolnostima

S obzirom da je obitelj od velike važnosti u životu Crkve i samoga društva, potrebno je pomagati obitelji u suočavanju sa njihovim svakodnevnim izazovima i obvezama. Obitelj je škola komunikacije i ljubavi, prva škola za razvoj identiteta i razvoj sposobnosti koje omogućavaju zajednički život. Kateheza uzima u obzir egzistencijalnu situaciju živog

¹²⁴Usp. *Isto*, 189-191.

¹²⁵Usp. *Isto*, 193-198.

subjekta te tako pokazuje da su sva iskustva korisna i nužna za cjelovito dobro čovjeka i za odnos sa osobnim i živim Bogom.¹²⁶ Induktivnim putem se odvija odgoj. To znači da se djetetu treba otkriti značenje određenih vrednota, pravila i temelja, a ne im se prisilno nametati. Iz toga proizlazi pravi izazov za roditelje koji uz buđenje svijesti za odgovornost koju imaju u odgoju trebaju razvijati i pronalaziti kulturu dijaloga.¹²⁷ Pastoralni zaokret koji papa Franjo predlaže za pastoral, za pomoć roditeljima i katehetama glasi u tri riječi: praćenje, razlučivanje i integracija ranjivosti. Praćenje pretpostavlja roditelja-odgajatelja, tj. katehetu koji preko euharistijske kateheze prvopričesnike upućuje i pokazuje na Isusa, ali ih ne veže za sebe, nego ih prati na putu za susret s Isusom. Tu mogu poslužiti primjeri Ivana Krstitelja, a i samoga Isusa Učitelja koji svoje učenike anonimno pita i sluša te hoda „krivim“ putem tj. ide u suprotnom smjeru iz Jeruzalema. Kada dođu do prepoznavanja Isusa u euharistiji okreću se i nastavljaju dalje hodajući istim putem samo u pravom smjeru. Razlučivanje je potrebno kako bi kateheta, roditelji, pa i sami prvopričesnici uvidjeli gdje i kako mogu prepoznati znakove onoga što je dobro, ali isto tako i što nije dobro za razvoj svih svojih dimenzija, posebno duhovne, a ne da cilj pripreme bude samo primanje sakramenta. Integracija ranjivosti vodi prema tome da se nakon praćenja i razlučivanja dođe do toga da sve obitelji sa poteškoćama i slabostima kao i prvopričesnici budu prepoznati te unatoč tome uključeni i prihvaćeni, integrirani u zajednicu, Crkvu u smislu susreta i otvorenosti, a ne prema zatvaranju i otuđenosti koje nameće individualizam.¹²⁸

Na samom kraju rada možemo sažeti neke ključne teme koje su neizostavne u odgajanju, te staviti naglasak kako za euharistijski odgoj prvopričesnika tako i za odgoj sve djece za poboljšanje njihovog osobnog života, života društva i Crkve. Prvo trebamo krenuti od potrebe zajedničkoga blagovanja. Stol je središte kuće, kao što je oltar središte Crkve. Oltar je stol koji simbolizira Krista. Bilo da se radi o obiteljskom ili javnom prostoru, oko stola se uvijek okuplja na molitvu, razgovor, jelo. Cilj je okrijepiti i ojačati tijelo riječju uz kavu i objed.¹²⁹ Druga važna tema kojoj se potrebno posvetiti je kultura dijaloga. „Približiti se jedni drugima, očitovati svoje misli i osjećaje, slušati jedni druge, gledati jedni druge, upoznati se međusobno, razumjeti jedni druge i pronaći zajednički jezik – sve je to sadržano u jednoj

¹²⁶Usp. Jadranka Garmaz i Antun Volenik, Pastoralni i odgojno-katehetski naglasci sedmog i osmog poglavlja posinodalne pobudnice *Amoris laetitia*, *Obnovljeni život*, 72 (2017.) 1, 94-95.

¹²⁷Usp. *Isto*, 98.

¹²⁸Usp. *Isto*, 102-104.

¹²⁹Usp. Jadranka Garmaz, *Nahriniti vjerom. Izabrane teme obiteljskoga odgoja vjere iz perspektive religijske pedagogije*, Glas Koncila, Zagreb, 2022., 115.

riječi – dijalog.¹³⁰ U borbi za uspjele, dobre i trajne odnose jezik je prevažno oružje. Biblija ističe važnost upotrebljavanja riječi u odnosima tako da jasno upućuje da riječi donose život i smrt. Biblija ističe i neizmjernu važnost sjećanja i posadašnjenja s obzirom da se živi u kulturi prožetoj neprestanim zaboravom bitnih stvari.¹³¹ Baš ne draga riječ je pitanje solidarnosti i to nam predstavlja treću stvar, smjernicu na koju ću skrenuti pozornost. Brinuti se za slabe u obiteljima, društvu znači služiti. Služenje koje može imati različite oblike sastoji se od preuzimanja odgovornosti za druge. Upravo takvo služenje je ono u čemu se konkretno izražava solidarnost. Gledati bratovo lice, njegovati ga, osjećati njegovu blizinu pa čak i do toga da ga se trpi sve sa ciljem traženja i promicanja brata i njegova dobra. Solidarnost znači uvijek razmišljati i djelovati u smislu zajedništva, dati prednost životu svijetu.¹³² „Da bismo se oraspoločili za istinski susret s drugim, nužno je ljubavno ga gledati. To nije moguće kad vlada pesimizam u kojem se ističu tuđe mane i pogreške... Oni koji ljube sposobni su govoriti riječi utjehe, koje tješe daju snagu, hrabre i potiču.“¹³³ Životom prolaziti kroz školu milosrđa, opraštanja, suosjećanja, blagosti, zahvalnosti i nježnosti u kojoj se uči dobrota koja rađa dobročinstvima.¹³⁴ Kršćanske obitelji i katehete su dužne odgajati za mir kroz međusobno prihvaćanje, sklad, poštovanje i međusobnu ljubav. Mir koji je dar Duha Svetoga rađa se i iz žrtve za druge, iz ukroćenih požuda, radosnoga darivanja samoga sebe bližnjima, svoga vremena i sredstava.¹³⁵ Kako je integracija molitve u život prvopričesnika neophodna potrebno je uključivati molitvu u svakodnevni život. Od velike pomoći im može biti molitva s pet osjetila, molitva s liturgijskim gestama ali i okusom, mirisom, slušanjem, gledanjem, dodirrom onoga što je u njihovoj blizini i u njihovoj okolini.¹³⁶ Unatoč svim mračnim okolnostima koje neprestano sputavaju i stvaraju tjeskobu i nemir obiteljima potrebno je razvijati i usmjeravati posebno prvopričesnike u nadi koja je krepost, ali koja predstavlja i jednu novu stvarnost. Nada koja govori o ispunjenosti života, o onome što ispunjava srce i daje smisao, uzdiže duh prema uzvišenim stvarnostima kao što su ljubav, ljepota, pravda, istina, dobrota. Nada koja je odvažna i koja će se izdići iznad ovozemaljskoga pesimizma.¹³⁷ Pravo i ključno pitanje koje si trebaju postavljati roditelji, katehete i svi koji se susreću s

¹³⁰PAPA FRANJO, *Fratelli tutti. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020., br. 198 (dalje: Ft)

¹³¹Usp. Jadranka Garmaz, *isto*, 97.

¹³²Usp. Ft, br.115-116

¹³³Al, br. 100

¹³⁴Usp. Jadranka Garmaz, *isto*, 86.

¹³⁵Usp. *Isto*, 79.

¹³⁶Usp. *Isto*, 173.

¹³⁷Usp. Ft, br. 55

njima je gdje su djeca u egzistencijalnom smislu, gdje se nalaze sa stajališta svojih ciljeva, uvjerenja, stavova, želja i životnih planova.¹³⁸ Usvajaju li djeca euharistijski stav života kroz zahvalnost, ljubav, predanost, požrtvovnost, gostoljubivost, strpljivost, nadu, ustrajnost, slobodu, odgovornost? Jedino dajući životno relevantne odgovore na ova pitanja, možemo se nadati životno relevantnoj katezezi.

¹³⁸Usp. Al, br. 261.

ZAKLJUČAK

Najzastupljenija kateheza u našim župnim zajednicama je upravo euharistijska kateheza prvopričesnika. Na nekim župama možda uz katehezu krizmanika čak je i jedina kateheza. Otajstvo euharistije, koja je *sacramentum caritatis*, ne pretpostavlja razumijevanje ljubavi i znanje o njoj nego prihvaćanje i uzdarje ljubavi. Kroz takvo iskustvo uzajamne ljubavi čovjek ponire u istinu o ljubavi, štoviše u Istinu samu. Svako euharistijsko slavlje ima bitnu svrhu da uvede osobu po zajedništvu Crkve u spasenjski odnos s Bogom. Polazišna točka i temelj euharistije je Isusova ostavština samoga sebe za trajnu prisutnost. Zaključak i izvor euharistijske tajne je upravo u Isusovu prinosu. Isus utjelovljenjem uzima na sebe sve ljudske napetosti, boli, lomove, patnje, ljubavi, potrebe. Cijeli Isusov život je prožet njegovim temeljnim stavom – biti za čovjeka, koji je uvijek jasan i pojačava se kroz različite momente Njegova života. Euharistija koja je i gozba i žrtva sadrži očaravajuću snagu i za našu pretvorbu kroz pričest. Zadaća katehete kao i roditelja, je istinski pomoći da se neka osoba, njihovo dijete, susretne s Bogom što znači staviti u središte i kao svoj prihvatiti odnos koji Bog ima s osobom, te njemu prepustiti vodstvo.

Euharistijska kultura življenja ne postoji kao dovršena, cjelovita niti je unaprijed stilizirana za svaku konkretnu situaciju, nego se mora iznova stvarati u suodnosu s konkretnim prilikama i ljudima. Ona je plod Božje milosti. I kao takva ona je bitni dio, nezamjenjivo središte kateheze - posebno euharistijske.

U euharistijskoj katehezi se ne radi o spoznajnom procesu, nego o puno složenijem i cjelovitijem procesu urastanja u Božje otajstvo. To znači zauzimanje Kristovog motrišta, promatranje osobne i društvene povijesti kako je On promatrao, odgajanje za zrelu vjeru koja smjera cjelovitoj izgradnji osobe, prosuđivanju života poput Njega. Priprema za prvu pričest zahtijeva različite didaktičke materijale, metode i sredstva. Kako bi pomogla dijete voditi prema susretu s Kristom, a ne, kao što se nerijetko događa, skrenuti mu pogled s onoga što je bitno. To je jedan od važnih razloga zašto je potrebno sustavno i pomno formirati katehete koji znaju planirati svaki katehetski proces, a osobito onaj za prvu pričest.

Danas ne prevladava više tradicionalni način života u kojem bi se posvećivalo odgoju djece i jačanju obiteljskih veza. U svijetu je zavladao individualizam, sekularizacija, tehnološki napredak koji je oslabio vjersku praksu. Ni vjera se ne prenosi na tradicionalni način s koljena na koljeno. U takvim okolnostima, Crkva kako bi bila od koristi današnjim obiteljima u odgoju vjere djece i kako bi sama pripremala djecu za primanje sakramenta, potrebno je da

ona preko kateheta planira i vodi određene katehetske procese. Ovaj rad je mali doprinos u promišljanju te teme. On nudi neke smjernice kojima se može poslužiti svaki čitatelj koji želi bilo u obitelji, bilo u župnoj zajednici započeti euharistijsko-katehetske procese.

LITERATURA

DOKUMENTI

BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica Svetoga Oca Benedikta XVI. o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

DRUGI VATINSKI KONCIL, *Lumen Gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21.XI.1964), u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

DRUGI VATINSKI KONCIL, *Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (4.XII.1963), u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur. hrv. Izdanja), *Katekizam Katoličke Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice HBK na početku trećeg tisućljeća*, (10.5.2023.) dostupno na: <https://hbk.hr/wp-content/uploads/2018/11/NA-SVETOST-POZVANI.pdf>

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11). Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018.

IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika o Euharistiji i njenu odnosu prema Crkvi*, Verbum, Split, 2003.

IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, (22.11.1981.) <https://katolicke-skole.hbk.hr/wp-content/uploads/2019/09/Familiaris-consortio.-Obiteljska-zajednica.pdf>

KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.

PAPA FRANJO, *Amoris laetitia - Radost ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama, kršćanskim supruzima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.

PAPA FRANJO, *Fratelli tutti. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020.

Papinska biblijska komisija, *Što je čovjek? (Ps 8,5). Putovanje kroz biblijsku antropologiju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2022.

PAVAO VI., *Otajstvo vjere. Enciklika o Presvetoj Euharistiji i načinu njezina šovanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.

SVETA KONGREGACIJA OBREDA, *Uputa o šovanju euharistijskog misterija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.

Ostala literatura:

Alberich, Emilio - Binz, Ambroise. *Odrasli i kateheza. Elementi katehetske metodologije za odraslu dob*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2002.

Bezić, Živan. Psihološki profil djece školske dobi, *Crkva u svijetu*, 8 (1973.) 2, 136-151.

Crnčević, Ante i Šaško, Ivan. *Na vrelu liturgije*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb, 2009.

Garmaz, Jadranka – Kraml, Martina. *Živjeti od euharistije. Elementi euharistijske kateheze*, Glas Koncila, Zagreb, 2010.

Garmaz, Jadranka i Volenik, Antun. Pastoralni i odgojno-katehetski naglasci sedmog i osmog poglavlja posinodalne pobudnice Amoris laetitia, *Obnovljeni život*, 72 (2017.) 1, 93-108.

Garmaz, Jadranka. Elementi proročkog u obiteljskom odgoju vjere, *Bogoslovna smotra*, 89 (2019.) 3, 743-756.

Garmaz, Jadranka. Euharistijska kateheza – bit i pretpostavke, *Crkva u svijetu*, 38 (2003.) 2, 208-240.

Garmaz, Jadranka. *Nahriniti vjerom. Izabrane teme obiteljskoga odgoja vjere iz perspektive religijske pedagogije*, Glas Koncila, Zagreb, 2022.

Kasper, Walter. *Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

Kunzler, Michael. *Liturgija Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020.

Mateljan, Ante. *O sakramentima: izbor radova*, Crkva u svijetu, Split, 2017.

Mateljan, Ante. *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija*, Crkva u svijetu, Split, 2010.

Nouwen, Henri J. M. *Snaga njegove prisutnosti. Živjeti iz euharistije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

Ratzinger, Joseph. *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, Verbum, Split, 2005.

Šaško, Ivan. *Liturgijski simbolički govor*, Glas Koncila, Zagreb, 2005.

Šimunović, Josip. *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća. Pastoralno-teološka razmišljanja o mogućnostima ostvarivanja župnoga pastora u Republici Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 2009.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice _____, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

SUMMARY

Education in religion is based on the relationship between parents and children, but in today's society, the traditional way of life that places emphasis on raising children and strengthening family ties no longer prevails. Faith is thereby thrown into the background and becomes something without which it's possible to function in society. This important role is played by the Church, which should cooperate and help parents. The work itself begins with an introduction to the mystery of the Eucharist, which highlights the importance of the Eucharist for life, and especially for catechesis. After that, attention is directed towards the role of the Eucharist as the source and goal of catechesis, and the emphasis is on the phrase "Eucharistic catechesis". In the third chapter, we will talk about the first communicants, since the Eucharistic catechesis is aimed at them, but also about the family, which plays an immense role in the life of the first communicant. The work ends with the fourth chapter in which the guidelines for the Eucharistic catechesis of first communicants in today's society are derived.

KEY WORDS: eucharist, catechesis, eucharistic catechesis, first communicants, parish community, family catechesis